

PISTE KOLLEKTIIVI

**TAIDE JA KAUPUNKISUUNNITTELU
ESISELVITYSHANKKEEN LOPPUJULKAISU
1.2.-30.11.2023**

LAPIN LIITTO

ROVANIEMI

TAIDE JA KAUPUNKISUUNNITTELU LOPPUJULKAISU

SISÄLTÖ

1 HANKKEEN MOTIVAATIO JA MUOTO	2
2 MINKÄLAINEN MAASTO KAUPUNKISUUNNITTELU ON TAITEELLE?	4
2.1 Tutustuminen	4
2.2 Kumppanikaupunkien tavoitteet	5
2.3 Osallisuuden velvoite	5
2.4 Taide tekoina	6
3 TAITEEN MENETELMIEN PILOTIT	7
3.1 Neljä erilaista kokeilua	8
3.2 Kokeilujen asemoituminen kaupunkien prosesseissa	9
3.3 Mitä seuraavaksi Pajarinranta?	10
3.4 Entä metsä vaaralla?	18
4 MITÄ MENETELMÄKOKEILUISSA TAPAHTUI?	24
4.1 Tavoitteellisesti etenevä rakenne	24
4.2 Paikalla oleminen	25
4.3 Virittäytyminen	26
4.4 Kävellän	28
4.5 Kuulemisen piste	28
4.6 Mielenpitojen ja näkemysten ilmaisut	30
4.7 Dokumentaatio ja tulkinta	30
4.8 Tiedon välittäminen	32
5 TAITEELLINEN TYÖ OSANA KAUPUNKISUUNNITTELUA	33
5.1 Tutustuminen	33
5.2 Milloin?	34
5.3 Kenelle?	35
5.4 Viestinnästä	36
5.5 Kesyt ja villit taiteen menetelmät	37
6 LOPUKSI	38
Kiitokset	39
HANKEINFO	40
Tavoitteet	40
Hankkeen toteuttajat ja toteutusaika	40
Toteutus ja tulokset	40
Henkilöstö ja kumppanien yhteyshenkilöt	41
Ohjausryhmä	41
Yhteystiedot	41

Käsissäsi on Taide ja kaupunkisuunnittelu -hankkeen loppujulkaisu, jossa kerrotaan prosessin opeista ja anneista. Julkaisun pyrkimyksenä on esitellä aiheeseen liittyvää ongelma- ja ilmiökenttää, antaa ymmärrystä taiteen menetelmien sovellettavuudesta kaupunkisuunnittelussa sekä esitellä ja arvioida kokeiluissa käytettyjä metodeja.

1 HANKKEEN MOTIVAATIO JA MUOTO

Sosiaalisesti ja ekologisesti kestävä maankäyttö sekä viihtyisästi tiivistyvä kaupunkirakenne ovat keskeisiä kysymyksiä yhteiskunnan tulevien vuosikymmenten resilienssin kannalta. Kaupunkisuunnittelu vaikuttaa hyvin pitkälle tulevaisuuteen. Sen osallisia ovat myös tulevat sukupolvet. Nykyinen lakisääteinen osallistamisprosessi on kuitenkin melko mekaaninen, ja alkaa vasta tärkeiden päätösten jälkeen.

Rovaniemeläisen taiteen vapaalla kentällä monitaiteisesti toimivan Piste Kollektiivin vuonna 2023 toteuttamassa Taide ja kaupunkisuunnittelu -hankkeessa kokeiltiin uudenlaista toimintatapaa, jossa ammattitaiteilijat ja kaupunkisuunnittelun ammattilaiset työskentelivät yhdessä, eri alojen ammattitaitoa hyödyntäen. Hankkeen taiteellisesta toiminnasta ja -ajattelusta vastasi neljä esittävän taiteen ja kuvataiteen ammattilaista.

Hankkeessa kehitettiin taiteen menetelmin keinoja osallisuuden monipuolistamiseen arktisten, pienehköjen kaupunkien kaupunkisuunnittelussa. Tavoite oli edistää hyvän elinympäristön muodostumista, aktiivista taiteen ja kulttuurin

näkymistä osana kaupunkien toimintaa, luovaa ajattelua ja toimintaa ja vahvistaa kiinnittymistä kotipaikoille, lappilaisiin kaupunkeihin. Hankkeessa haettiin uudenlaisia keinoja ehkäistä suunnittelun ja osallistamisen prosesseihin liittyviä ristiriitoja ja lisätä alueen asukkaiden osallisuutta varhaisessa suunnitteluvaiheessa.

Hanketoimenpiteitä olivat monialainen yhteinen suunnittelu ja keskustelut, kaavoitusprosessin alkuun ja nivelkohtiin sopivat taiteen menetelmiä hyödyntävät työpajakokeilut ja taiteelliset interventiot sekä kaksi seminaaria.

Miten soveltaa kokeiltuja menetelmiä kaupunkisuunnittelun eri vaiheissa? Missä kohden prosessia mikäkin asia olisi käytettävimmillään, tarpeen tai hyödyksi? Kuinka laajentaa omaa ajatteluamme mitä tulee esteettömyyteen, erilaisiin itseilmaisun tapoihin ja tasavertaisuuteen osallistumaan kutsumisessa?

Tarkoituksena oli, että kaupunkisuunnittelussa tehtävien ratkaisujen hyväksyttävyyttä kasvatti paikallisyhteisöissä ja yhteisöjen oma moninainen tieto tulisi paremmin huomioituksi.

Hanke oli tarpeellinen monestakin syystä.

1) Tasa-arvoinen osallisuus kaupunkisuunnittelussa

Maankäyttö- ja rakennuslain 6 § velvoittaa kaavoittajaa vuorovaikutukseen niiden henkilöiden ja yhteisöjen kanssa, joiden oloihin kaava saattaa vaikuttaa. Nykyisin tähän vuorovaikutukseen voi osallistua tosiasiallisesti vain vähemmistö vaikkapa kaupunkien asukkaista: osallistuminen edellyttää usein erityistä kiinnostuneisuutta, erinomaista luetun ymmärtämistä ja kirjallista ilmaisua, päätöksenteon prosessien tuntemista, valpasta ja oma-aloitteista tilanteen seuranta sekä ajankäyttöä. Tämä sulkee ulkopuolelleen muun muassa lapsia ja nuoria, virallisia hallintokieliä heikosti osaavaa väestöä, alemman koulutustason väestöä sekä erilaisia vammaisryhmiä.

Maarit tekee muistiinpanoja Kemlin kävelykadun rakenteessa. Kuvaaja Riikka Vuorenmaa

Taiteen menetelmin pyrittiin innostamaan aiempaa moninaisempaa osallisten joukkoa ymmärtämään kaupunkisuunnittelun merkitys heidän arkeensa ja löytämään keinoja uudelle ilmaisun ja osallisuuden tavoille.

2) Pohjoinen verkosto kokemusten ja ajatusten jakamiseksi

Kaupunkisuunnittelua tehdään lappilaisissa kaupungeissa nykyisin melko yksin. Kaupunkien henkilöstöresurssit ovat pieniä, ja kaupungit etäällä sekä toisistaan että Suomen muista kaupungeista. Maakunnan olosuhteet, esimerkiksi välimatkat, kaupunkien asukastiheys, maakunnan kuntarakenne sekä arktiset luonnonolot asettavat työlle erityisehtoja. Alueelle kaivataan verkostoa uusien toimintamuotojen ja kehittämiskokeilujen löytämiseksi.

Lappilaiset kaupunkisuunnittelijat kokivat, että pohjoinen verkosto edesauttoi ajatusten vaihtoa, ammatillisten kokemusten ja alueellisen ymmärryksen jakamista. Verkoston tapaamisen jatkaminen voisi näin hyödyttää kaupunkien nykyistä ja tulevaa väestöä.

3) Kaupunkisuunnittelussa huomioitavien tiedon muotojen tarkastelu

Kaupunkisuunnittelijat ovat velvoitettuja monipuolisiin selvityksiin suunnittelukohteista. Käytettävissä oleva tieto on kuitenkin usein

enimmäkseen määrällistä. Laadullisen tiedon osuus on suppea, ja joitain osallisille tärkeitä ymmärryksen muotoja puuttuu täysin. Näitä ovat muun muassa esteettisiin ja emotionaalisiin arvoihin tai sosiaaliseen, keholliseen ja toiminnalliseen ymmärrykseen liittyvät tiedot. Tiedon erilaisia muotoja myös arvotetaan hyvin eri tavoin, jolloin olemassaolevallaan tiedolla ei välttämättä ole vaikutusta suunnitteluun ja päätöksentekoon.

Hankkeessa keskusteltiin ja tehtiin kokeiluja kaupunkisuunnittelijoille tarkoituksenmukaisten tiedon ja ymmärryksen muotojen selvittämiseksi. Tavoitteena on samalla purkaa ennakoivampia erilaisia ilmaisutapoja, tiedonkeruutapoja ja tietomuotoja kohtaan.

4) Taidealojen erityisen osaamisen laajempi hyödyntäminen yhteiskunnassa

Taidealoilla on hyvään elämään ja ympäristösuhteisiin sekä osallistamiseen liittyvää erityistä asiantuntemusta, jonka laajempi yhteiskunnallinen vaikutus jää nykyisin vähäiseksi. Taidealalla nähdään suuri tarve tämän erityisen osaamisen aiempaa monipuolisempaan käyttöön yhteiskunnan eri alueilla. Samalla parannetaan luovan työn edellytyksiä ja laajennetaan rahoituspohjaa. Hankkeessa voitiin osoittaa taidealojen osaamiselle käyttötarkoituksia myös kaupunkisuunnitteluun liittyen.

Mitä kuuluu Jorma Eton tie? -pilotin koululaistyöpaja Rovaniemellä. Kuvaaja Santeri Happonen

2 MINKÄLAINEN MAASTO KAUPUNKISUUNNITTELU ON TAITEELLE?

Hankkeessa yhdistyi kaksi erilaista toimintakenttää, kun ammattitaitelijat suunnittelivat ja toteuttivat kaupunkisuunnittelun alaan liittyviä kokeiluja. Hanke on toteutettu ammattitaiteilijoiden toimesta ja yleishyödyllisen taiteen vapaan kentän toimijan hallinnoimana. Sekä tekijä- että organisaatiotasolla hanketta toteutettiin siis hyvin toisenlaisin voimin kuin yleensä. Tavanomaisesti kaupunkisuunnittelua toteuttavat kaupunkiorganisaatioiden asiantuntijat, koulutukseltaan useimmiten arkkitehteja, insinöörejä tai maantieteilijöitä, sekä kuntien tai alueiden poliittisesti valitut päättäjät ja yksityiset konsulttiyritykset.

2.1 TUTUSTUMINEN

Taidetoimijan ja kumppanikaupunkien kaupunkisuunnittelijoiden yhteistyössä suuri merkitys olikin alojen välisellä tutustumisella ja toisen

osapuolen toiminta- ja ajattelutapaan tutustuminen. Tämä lähti käyntiin jo hakemusvaiheessa, jolloin jaettu innostus uuden kokeilemisesta ja omien ja yhteisten tavoitteiden kirjaaminen synnyttivät hankesuunnitelman.

Hankkeen aluksi hanketaiteilijat haastattelivat kaikkien neljän Lapin kaupungin kaupunkisuunnittelijoita kahden hyvin erilaisen alan välisen ymmärryksen lisäämiseksi ja Lapin erityisten olosuhteiden kartoittamiseksi. Haastatteluilla luotiin myös henkilötason yhteydet jokaiseen kaupunkiin ja tunnusteltiin suunnittelijoiden suhdetta työnsä kohteena oleviin konkreettisiin paikkoihin: haastattelut toteutettiin pääsääntöisesti haastateltavan valitsemassa työnsä kannalta merkityksellisessä paikassa ulkona.

Syntyneitä yhteyttä ylläpidettiin koko hankekauden ajan hankekumppanien kuukausittaisilla vapaamuotoisilla etä-aamukahveilla, joissa keskusteltiin ajankohtaisista, aiheeseen

Tulevaisuus 94100 -pilotti. Suuntien tunnustelua Kemissä keskustassa. Kuvaaja Miia Kettunen

liittyvistä asioista. Alojen välinen keskustelu oli innostavaa ja herätti osapuolia ajattelemaan omaa työtään uusilla tavoilla.

Hanketta toteuttaneet taiteilijat omaksuivat kaupunkisuunnittelun ilmiöitä ja kontekstia myös jokaisen pilotin yhteydessä sekä osallistamalla aihealueeseen liittyviin tapahtumiin Suomessa ja Ruotsissa.

2.2 KUMPPANIKAUPUNKIEN TAVOITTEET

Hanketta suunniteltaessa määritettiin kumppanikaupungin tavoitteet. Rovaniemen tuoreessa kaupunkistrategiassa yhtenä vahvana tavoitteena on osallisuuden kehittäminen. Rovaniemi olikin innokas toteuttamaan kokeiluja eri menetelmistä asukkaiden kokemusten keräämiseksi ja uudenlaisten osallisuuden työvälineiden ja menetelmien etsimiseksi. Hankkeelle asetettuna tavoitteena oli lakisääteistä prosessia edeltävä ja täydentävä kokemuksellisen tiedon kerääminen ja vuorovaikutus osallisten kanssa. Kiinnostuksen kohteena oli erityisesti yleiskaavatyö. Toive oli, että laaja, monikanavainen tiedonhankinta saataisiin suunnittelutyön avuksi.

Kemi halusi hankkeeseen osallistamalla tukea kaupunkistrategiansa mukaisia arvoja, kuten luovuutta ja ihmisläheisyyttä. Strategian päämäärien toteuttamiseen kuuluvat muun muassa yhteisöllisyyden vahvistaminen ja kuntalaisten osallistaminen, sekä viestinnän selkeyttäminen ja tasa-arvoistaminen. Näiden onnistumisen myötä myös kaupungin vetovoima vahvistuu. Kemissä hankkeen tavoitteena oli kiinnostuksen herättäminen kaupunkisuunnittelua, eli yhteistä asuinympäristöä, kohtaan. Kemi halusi myös lisätä kaupunkilaisten ymmärrystä sen tavoitteista, prosesseista ja työtavoista. Toiveena oli varhaisen vaiheen ajatusten ja mielipiteiden kerääminen, esimerkiksi keskustan ja muiden asuinalueiden kehittämisprosesseissa. Kemissä haluttiin myös löytää keinoja lisätä kuntalaisten osallisuutta kaupunkisuunnittelussa, kuitenkin suunnittelijoiden vähäinen työaikaressurssi huomioiden.

2.3 OSALLISUUDEN VELVOITE

Kaupunkisuunnittelun prosesseihin kuuluu lakisääteisiä osallisten kuulemisia esimerkiksi kaavoitushankkeen eri vaiheissa. Kuuleminen kuitenkin tapahtuu usein siinä vaiheessa kun tärkeitä päätöksiä ja suuntaviivojen laatimisia on jo tehty – vaikkakin kuuleminen voi toki tuottaa näihin vielä muutoksia. Kaupunkien nykyisin toteuttama osallistaminen on usein myös hyvin teknistä ja yksioikoista resurssisyistä.

Kaupunkisuunnittelun näkökulmasta pilottimme muistuttivat jossain määrin paikan päällä toteutettuja yleis- ja asemakaavatyössä käytettyjä osallistamisen menetelmiä. Tällaisia ovat esimerkiksi kaavoitettavalla alueella tehtävä kävelykierros (myös kaavakävely tai asukaskävely), mielikuvakartta- ja pienryhmätyöskentely sekä tulevaisuusverstaat. Esimerkiksi kaavakävely voi asemakaavan prosessissa toimia yhtäältä kohtaamisen mahdollisuutena kaavoittajan ja osallisten välillä, mutta työpajat toimivat myös tiedonhankinnan välineinä. Ne voivat antaa käsityksiä siitä, millaista kokemuksellista tietoa ja näkemyksiä asukkailla on. Hankekumppanien keskusteluissa nähtiin potentiaalia tällaisten jo tuttuun tilaisuuksien toteuttamisessa toisinaan hieman poikkeavalla tavalla, taiteellisia menetelmiä hyödyntäen. Taidelähtöiset työpajat voivat antaa kasvot kaupungin virkahenkilöille ja alueen asukkaille, sekä rakentaa jaettuun käsityksiä paikkojen merkityksistä ja niiden toivutuista tulevaisuuksista.

Osallistettaessa on tärkeää kysyä mikä on perusmotivaatio toimille: onko tarkoituksena mielipiteiden kerääminen tarkasti rajatuista, pitkälle valmistelluista ratkaisuehdotuksista vai ideoiden ja paikallisten arvojen ymmärtäminen, kiinnostuksen herättäminen tiettyä aluetta kohtaan, tai kenties esimerkiksi paikallisyhteisön sitouttaminen kaupunkiympäristön kehittämiseen? Kaupunkisuunnittelun nykyinen mekaaninen ja aina kulloinkin yhden tietyn hankkeen tarkasteluun keskittyvä osallistaminen saa kysymään, mitä sillä on mahdollista saavuttaa. Lisäksi on tärkeää havainnoida keitä halutaan kuulla ja keitä tosiasiallisesti kuullaan.

Entä metsä vaaralla? -pilotti Rovaniemen Korkalovaarassa. Kuvaaja Miia Kettunen

Lappilaisissa kaupungeissa toivotaan varhaisempaa vuorovaikutusta kun tulevaisuuden kaupunkia suunnitellaan. Voisivatko taiteen menetelmät tarjota tähän ratkaisuja?

Entä voisiko taiteen menetelmiä käyttää tiedon jakamisessa ja kiinnostuksen herättämisessä, jolloin osalliset olisivat taipuvaisempia ilmaisemaan ajatuksiaan ja mielipiteitään? Voisiko tämä tuottaa nykyistä pohtivampaa keskustelua erilaisista vaihtoehdoista ja asioiden yhteensovittamisesta, ehkä myös keskustelua kaupunkien tulevaisuutta määrittävistä arvoista?

2.4 TAIDE TEKONA

Taide käsitettiin tässä hankkeessa toiminnallisena, ei teoksellisena. Tästä näkökulmasta taide tapahtuu kokemisen, toimimisen ja ajattelun tekoina, ja kiinnostus näiden tekojen tuottamiin objekteihin (teoksiin) on enemmänkin välillistä. Kun arkikielessä taiteella usein tarkoitetaan juuri päinvastaisesti tekojen tuottamaa objekta

(maalaukset, veistokset, esitykset), oli hankkeen eri vaiheissa tärkeää pyrkiä täsmällisiin ilmaisuihin. Käyttämällä ahkerasti sanaparia "taiteen menetelmät" pyrittiin selkeyttämään taiteellisen toiminnan luonnetta.

Taiteen menetelmillä hankkeessa tarkoitettiin pääasiassa osallistavia menetelmiä esitys- ja tanssitaiteen kentältä sekä visuaalisia ja plastisia ilmaisumenetelmiä kuvataiteen kentältä. Taiteen menetelmien tehtävänä oli mahdollistaa erilaiset kokemisen, kuulemisen ja ilmaisemisen tavat.

3 TAITEEN MENETELMIEN PILOTIT

Taiteellisia menetelmiä kokeiltiin neljässä eri kohteessa. Hankkeen kokeilut olivat osallistavia työpajoja, joiden kohteet ammattitaiteilijoista koostuva ryhmä oli valinnut yhdessä Kemin ja Rovaniemen yhteistyötahojen kanssa. Ne tapahtuivat ulkona ja koostuivat erilaisista taiteen menetelmiä hyödyntävistä tuokioista. Niiden aikana osallistujilta pyrittiin kuulemaan näkemyksiä ja ehdotuksia alueiden tulevaisuuteen liittyen. Tavanomaisemmista kaupunkisuunnittelun osallistamisen keinoista pilotit muistuttivat eniten kaavakävelyä, pienryhmäkeskustelua tai mielikuvakartan piirtämistä.

Kemissä pidetyillä kokeiluilla haettiin ajatuksia ja mielipiteitä konkreettisiin muutossuunnitelmiin, jotka olivat:

- ≈ akuutissa päätösvaiheessa oleva kaava-muutos – keskustan kävelykatu
- ≈ lähitulevaisuudessa asemakaavasuunnittelun alle tuleva, joutomaana olevan alueen kartoitus – Pajarinranta.

Rovaniemellä toteutettiin yleisemmin kaupunkitilan hahmottamista koskeneet kokeilut

- ≈ "kivierämaaksi" mielletyllä alueella – keskustassa Jorma Eton tiellä
- ≈ "pusikoiksi" mielletyllä alueella – Korkalovaaran lähiössä.

Kaupunkien lähtökohdissa kokeilupaikkojen valitsemiselle oli eroja. Kemin kohteet olivat paikkoja, joissa oli kaupunkisuunnittelun näkökulmasta jotain olennaista ja joissa osallisten kuulemisella voisi olla annettavaa. Niiden käsittelylle ei ollut kuitenkaan minkäänlaista erityistä linssiä ja perspektiivejä, vaan niissä testattiin osallistamisen ja kuulemisen menetelmiä alueisiin liittyen. Alueet siis valikoituivat ensisijaisesti soveltuvina paikkoina ilman, että valintaa määrittä jokin tietty kriteeri tai näkökulma.

Rovaniemen kohteet taas olivat valikoituneet kaupungin taholta mielenkiintoisina ja olennaisina nähtyjen ilmiöiden kautta, joita olivat

Tulevaisuus 94100, olohuone Kemin kävelykadulla. Kuvaaja Riikka Vuoremaa

”kivierämaat” ja ”pusikot”. Kivierämaalla tarkoitettiin pääasiassa paikoitusalueista koostuvia aukeita tiloja, joissa on vähän viherrakentamista. Pusikoilla taas käsitettiin tiivistysrakentamisen paineen alla olevia hoitamattomia viheralueita. Rovaniemen kokeiluiden konkreettiset paikat oli valittu, koska ne koettiin arvolatautuneiksi tai niiden katsottiin edustavan ajankohtaista ilmiötä.

3.1 NELJÄ ERILAISTA KOKEILUA

Ensimmäinen kokeilu järjestettiin Kemmin keskustan Valtakadun kävelykadulla toukokuussa 2023. Tämä kohde valikoitui, koska kaupunginvaltuustosta oli noussut ehdotus kadun muuntamiseksi takaisin ajotieksi ja asia oli siten akuutisti kaupunkisuunnittelijoiden työpöydällä. Kaupunkijo oli teettänyt kävelykadusta kyselyn kaupunkilaisille ja taiteen menetelmiä soveltava kokeilu vaikutti mahdollisuudelta saada sen rinnalle uusia perspektiivejä alueeseen. Pilotin taiteelliset menetelmät vaihtelivat

kaupunkiympäristön moniaistisesta havainnoinnista valokuvailmaisuun ja sohvilla jutustelusta haikun kirjoittamiseen. Pilotti toteutettiin melko lyhyellä aikataululla, ja sen suunnittelusta ja toteutuksesta vastasi Pistein nelihenkinen taiteilijatyöryhmä Miia Kettunen, Riikka Vuoremaa, Maarit Utriainen ja Sebastian López-Lehto.

Seuraavat kokeilut järjestettiin Rovaniemellä. Ensimmäinen näistä oli nimeltään ”Mitä kuuluu Jorma Eton tie?” Se oli ”kivierämaiden” äänimaiseman kuuntelemiseen ja kuulokuvien piirtämiseen karttapohjien päälle keskittynyt työpaja. Jorma Eton tie sijaitsee kaupungin hallinnollisessa ja kulttuurisessa korttelissa. Yksi työpajan versio oli erityisesti suunnattu nuorille. Kivierämaiden äänimaisemaa käsittelevästä työpajasta vastasivat kuvataiteilija Miia Kettunen ja äänisuunnittelija Jouni Tapio.

Seuraava kokeilu Rovaniemellä oli nimeltään ”Entä metsä vaaralla?”. Se oli hoitamattomien viheralueiden merkitystä tiivistysrakentamisen paineen alla olevilla alueilla kartoittava työpaja Korkalovaarassa. Pilotti koostui kannatellusta

Koululaisryhmä osallistuu Mitä kuuluu Jorma Eton tie? -pilottiin. Kuvaaja Santeri Happonen

Millaista ymmärrystä ja ideoita kaupunkiympäristön kuunteleminen kiverämaan keskellä voi tuoda kaupunkisuunnitteluun? Mitä kuuluu Jorma Eton tie -pilotti Rovaniemellä. Kuvaaja Santeri Happonen

oleilusta "pusikoksi" luonnehditussalähimetsässä, tiivistysrakentamisesta kertovan ääninauhan kuuntelusta, osallistujien näkemysten keräämisestä kirjallisesti sekä yhteisöllisen installaation rakentamisesta ja vapaasta keskustelusta. Sen toteutuksesta vastasivat Miia Kettunen ja Maarit Utriainen. Luvussa 3.4 tätä kokeilua käsitellään laajemmin.

Viimeinen kokeilu järjestettiin Kemin Pajarinnan alueella, jota kaupunki oli kiinnostunut kehittämään, mutta jolla mitään virallista prosessia ei oltu vielä aloitettu. Alue sijaitsee Kemin keskustan eteläpuolella, meren rannalla. Alueella on muun muassa päiväkotia, kävelyreitti ja "urbaanin kesannon" tilassa olevaa maata. Työpaja koostui henkilökohtaisten Kemi-mielikuvien ilmaisemisesta kerätyillä materiaaleilla, alueen ohjatusta ympärikävelystä sekä ryhmämuotoisesta alueen nykyisyydestä, menneisyydestä ja tulevaisuudesta näkemyksiä ilmaisevasta toiminnallisesta karttaleikistä. Työpajan suunnittelivat ja toteuttivat Sebastian López-Lehto ja Riikka Vuorenmaa. Luvussa 3.3 tätä kokeilua käsitellään laajemmin.

Kaikista piloteista toteutettiin muutamia toistoja. Varsinaisten pilottityöpajojen lisäksi niitä

varten kehiteltyjä menetelmiä demottiin ensin vuoden 2023 alussa osana kansainvälisen antropologisen konferenssin Urban Corrosions -sessiota sekä hankkeen alku- ja loppuseminaarien yhteydessä. Näistä tilanteista saatiin kokemuksia menetelmien toimivuudesta erilaisissa konteksteissa.

3.2 KOKEILUJEN ASEMOITUMINEN KAUPUNKIEN PROSESSEISSA

Vaikkakin eri tavoin määrittyen, pilotit käsittelivät jotain kaupunkien näkökulmasta olennaista aluetta. Ne olivat kaupunkien tulevaisuuden kannalta merkityksellisiä kohteita ja esimerkiksi Kemin Valtakadun tapauksessa akuuttejakin. Työpajojen alueet eivät kuitenkaan olleet vireillä olevia kaavoitusprojekteja, eikä niistä näin ollen oltu tehty osallisuus- ja arviointisuunnitelmia. Tässä mielessä taiteen menetelmien soveltuvuutta valmiiseen kaavoitusprosessiin ei kokeiltu. Hankkeessa toteutettujen kokeilujen voidaankin nähdä olevan ei-lakisääteistä varhaista osallistamista, jossa alueen käyttäjien kokemuksia kuullaan ennen kuin alueilla on pitkälle edenneitä suunnitelmia.

Kemiin ja Rovaniemelle sijoittuneiden työpa-
jojen välillä voidaan nähdä paljon sisällöllisiä
yhtenevyyksiä taiteen menetelmissä. Seuraa-
vissa kahdessa alaluvussa on otettu lähempään
tarkasteluun kaksi kokeilua: "Entä metsä vaa-
ralla?" ja "Mitä seuraavaksi Pajarinranta?".
Nämä kokeilukohteet valittiin tarkasteluun,
koska ne koostuivat useasta osiosta ja edustivat
erilaisia lähtötilanteita - toinen konkreettis-
ta muutoksen ja suunnittelun alaista aluetta ja
toinen temaattista, käsitteellisempää kaupun-
kisuunnittelun arvokeskustelua.

3.3 MITÄ SEURAAVAKSI PAJARINRANTA?

*Työpajan ohjaajat Riikka ja Sebas-
tian odottavat hiekkakentän laidalla
päiväkodin parkkipaikalle pysäköidyn Piste
Kollektiivin valkoisen pakettiauton vieressä.
Heillä on päällään siniset tuulitakit. Kentäl-
lä ja kadun kulmassa pystyssä on kaksi A:n
muotoista telinettä, jossa on työpajaa mai-
nostavat julisteet. Työpajasta on ilmoitettu
Kemin kaupungin nettisivuilla, Facebookin
Kemi-ryhmissä, julistein ja erilaisia ryhmiä
suoraan kutsuen. Melko lähellä ilmoitet-
tua aikaa muutamia ihmisiä alkaa ilmestyä
paikalle, viimeiset vähän ilmoitetun ajan jäl-
keen. Riikka ja Sebastian esittelevät itsensä,
hankkeen ja työpajan rakenteen. Sitten kaikki
esittelevät itsensä. Pelkkä etunimi riittää. Ih-
miset seisovat piirissä.*

*(kursiivilla otteita työpajaa ohjanneen Sebas-
tianin työpäiväkirjasta)*

Hankkeen taiteilijat ja taideohjaajat Sebastian
López-Lehto ja Riikka Vuorenmaa suunnitte-
livat ja toteuttivat työpajan syyskuun lopulla
2023. Pajarinranta oli alue, jolla mitään vi-
rallista kaavoitusprosessia ei oltu aloitettu,
mutta jolla kaupungin näkökulmasta olisi po-
tentiaalia jollekin. Meren rannalla sijaitsevalla
alueella on muun muassa päiväkotia, tasainen
tapahtumakäytössä ollut hiekkakenttä, jouto-
maaksi muuntunut puretun koulun paikka, eri

tasoisesti hoidettua viheraluetta ja metsikköä,
sekä melko vähällä käytöllä oleva pallope-
lentä. Sen läntistä, meren puoleista rantaa
pitkin kulkee suhteellisen paljon käytetty käve-
lytie; pohjoisessa Kemin keskustan suunnalla
aluetta rajaa puro, etelässä hautuunmaa sekä
idässä autotie. Alueen lävistää vähällä käytöllä
oleva junarata Ajokselle.

Suunnitteluprosessin alkuvaiheessa taiteilijat
kävivät alueesta keskustelua Kemin kaupun-
kisuunnittelusta vastaavien virkahenkilöiden
kanssa ja tutustuivat alueeseen muun muassa
karttojen avulla.

Aloitus- ja lopetusrutiinien lisäksi työpaja koos-
tui kolmesta osasta:

- 1) "Oma Kemi"-mielikuvakartta, jossa
osallistujat rakensivat keräämillään
materiaaleilla kuvauksen kotikaupungista.
- 2) Pajarinrannan ympärikävely havaintoa
suuntaavien korttien kanssa.
- 3) Paikan nykyisyyttä, menneisyyttä ja
tulevaisuutta kartoittava karttaleikki.

Oma Kemi -mielikuvakartta

*Ryhmä kulkee pienen matkan joutomaalle
paikkaan, josta on purettu koulu. Alueella
on nyt muun muassa kasvillisuuden osittain
peittämää maa-ainesta kasoissa ja veden
osittain täyttämä monttu. Siellä täällä on ki-
viä ja myös joitain roskia. Kukkuloilta näkee
Kemin keskustan maamerkkejä, teollisuutta
ja rantaviivaa.*

*Paikan päällä Riikka esittelee ensimmäisen
tehtävän. Hän neuvoo ihmisiä katsomaan
ympärikkään erilaisin "linssein". Missä täällä
näkyä kasvillisuutta, missä liikkuvaa elämää,
missä vettä, missä ilmaa, entä maata? Jokai-
sen ehdotuksen silmin ympäristöä katsotaan
ja koetaan hetki. Voisiko näistä asioista
muistuttavia asioita poimia mukaan? Kun
materiaalit on kerätty, osallistujat alkavat
rakentaa kuvausta siitä minkälainen heidän
kaupunkinsa on, "omasta Kemistään".*

Mielikuvakartta-tehtävässä osallistujajoukko rakensi löydettyjä materiaaleja hyödyntäen pienimuotoisen kuvauksen omasta kotikaupungistaan. Tehtävä alkoi virittäytymisellä, jossa osallistujat katsoivat ja aistivat ympäristöä ohjaajan ehdottamilla tavoilla samalla pikkuhiljaa materiaaleja itselleen keräillen.

Osallistujan mielikuvissa Kemi on vihreällä vyöhykkeellä. Kuvaaja Miia Kettunen.

Rakennelmat koottiin melko nopeasti ja ne olivat luonnosmaisia. Osallistujat kertoivat halutessaan yksitellen rakennelmista, rakennelman osista ja suhteista siinä. Koska materiaalit olivat melko sattumanvaraisia ja hallitsemattomia, ne toimivat symboleina osallistujan kertomuksen osatekijöille. Olennaista tehtävässä olivat osallistujien kertomukset.

Mielikuvakarttoja tehdessä ja niiden esittelyjä seurattaessa kuulumme ja näimme luonnehdintoja siitä millainen Kemi on tunteiden, toiveiden ja pelkojen näkökulmasta. Kuulumme myös Kemin historiaan ja väestörakenteeseen liittyviä merkityksiä. Rakennelmat toimivat alustoina aiheen ajattelulle ja merkityksen jakamiselle, merkittävällä tavalla myös kertomisen vastaanottajan kannalta. Tehtävässä ei voi piirtämisen lailla olla erityisen taidokas, mikä osaltaan madaltanee ilmaisuuden ja keskustelun kynnyksiä. Materiaaleina toimivat joutomaalta löydetyt materiaalit, joiden sattumanvarainen ja karkea luonne ei edes sovellu kaupungin tarkkaan kuvailemiseen.

Tehtävän voi nähdä eräänlaisena variaationa maisema-arkkitehti Kevin Lynchin kaupungin hahmottamista ja kaupungissa orientoitumista käsittelevästä mielikuvakartta-harjoituksesta. Lynch oli kiinnostunut selkeästi hahmotettavasta kaupunkirakenteesta, jossa kulkeminen tapahtuisi sujuvasti ja kaupunki muodostaisi kokijalle selkeän mentaalisen kuvan. Lynchille kaupunki ei ollut vain siinä toimimisen alusta, vaan toimiva ja rikas kaupunkirakenne voisi hänen mukaansa toimia käsitteellisenä pohjana jopa ajattelulle. Pilotissa kokeilemassamme harjoitteessa emme kuitenkaan luoneet erityisiä puitteita tai tavoitteita kaupungin konkreettisen rakenteen kuvaamista.

Tehtävän toteutus oli työpajassa jossain määrin haastavaa ja haki muotoaan. Sen perusidea installaatiomaisesta kaupungin representaatiosta vaikuttaa kuitenkin toimivalta tavalla kerätä yleisiä käsityksiä kaupungista. Tämän tyyppisen työpajan tuotoksia voisi soveltaa esimerkiksi kaupungin mielikuvia esittelevään näyttelyyn osana laajempaa kaavoitusprosessia. Se voisi tuoda esiin kaupunkilaisten näkemyksiä, mutta myös herätellä mielenkiintoa omaa kaupunkia ja siihen liittyviä henkilökohtaisia ja jaettuja merkityksiä kohtaan.

Osallistujia pyydettiin merkitsemään oranssilla narulla missä Pajarinranta on koko kaupunkia koskevassa mielikuvassa. Kuvaaja Miia Kettunen

"62 vuotta myös [asunut Kemissä]. Oon syntynyt. Mulle oli tärkeä kun otin kukan niin tässä on nää juuret. Mun juuret tässä Kemissä. Mun Kemi on niinkuin näette niin vähän levällään mutta täällä mennään tarkasti täällä reunalla. Sininen kuvastaa tietysti merta. Kemi on vähän kahdessa osassa - merialue josta on pidetty hyvää huolta ja kehitetty hyvää vauhtia. Se onkin kaunis - siellä on kukkaa ja väriä ja puuta. Vanhaa puuta, meidän historiaa säilytetty siellä, mut sitten tää keskiö elää omaa elämänsä. Siihen en puutu. Mutta täällä... Sitten koen että tästä meidän Kemistä mennään lujaa ohi. Ehkä kuvastaa tuo heinä sitä, että se menee meiltä ohi. Ehkä vihreyttä toivoisin, että saatais jarrua. Että älkää menkö Kemistä ohi. Joka painottuu kauudessaan tänne. Mutta Pajarinranta on kauniin alueen puolella siks toivonkin kehitystä. Kun koko Kemin ranta-alueesta tullut meidän olohuone - vaikka kesäoloahuone, mutta myös talviolahuone kun tänne on löydetty koko ajan paremmin. että kehitettäis ja olis yks meidän olohuoneen nurkista."

"Ite oon asunut vasta puolisen vuotta Kemissä. Mutta ajattelin tämä on tässä tällaista harmaata... semmoista jotenkin.. jos ajattelee että niin... heh... No täällä on... Tässä on niinkö Kemin helmiä, meri, meren läheisyys, erottaa muista että ollaan upea merikaupunki. Meillä on pitkä rantaviiva.. Tässä välissä on tällaista kukka... tällaista vihreämpää ja tässä kuivahtanutta. Se kuvaa että on... meiltä löytyy uutta ja vanhaa. Ja Pajarinrannan laitoin, ollaan tässä meren vieressä mahtavalla paikalla, on tämä vanhan perustus mutta mahdollisuus rakentaa jotain uutta ja mahtavaa meren viereen. Jos tämä on tällaista asfalttia niin vaikka se on harmaata ja synkeää niin se on myös että meillä on hyvät yhteydet täällä Kemissä me ollaan tällainen 15 minuutin kaupunki että nopeasti pääsee minne vaan. Näin ajattelin että Pajarinranta on uuden edessä että tässä on nyt käännekohta."

Nuotit paikan huomaamiselle

Seuraavaksi ryhmä kulkee hiekkakentän poikki merenrannalle. Rannalla Sebastian antaa jokaiselle osallistujalle kymmenen kortin pinon ja kertoo, että tarkoituksena on kävellä Pajarinrannan alueen ympäri korttien ja hänen itsensä opastamana. Korteissa lukee erilaisia tapoja suunnata huomio ympäristöön ja ne käännetään luettavaksi yksi kerrallaan. Kilikellon ääni kertoo milloin on aika kääntää uusi kortti. Vaikka korttien teksteissä on kysymyksiä, ei niihin tarvitse erityisesti etsiä vastauksia - voi vain antaa kysymysten vaikuttaa siihen miten ympäristöä havaitsee. Reittiä näyttää Sebastian ja osallistujat kulkevat ryhmässä, mutta puhumatta ja omaan kokemukseen keskittyen.

Ympärikävelyssä osallistujajoukko kulki korttien opastamana alueen rajoja seurailevan reitin. Kävelyn tarkoituksena oli tuottaa osallistujille kannateltu, keskittynyt jaettu kokemus paikasta, jota käsiteltiin seuraavassa harjoitteessa. Reitti suunniteltiin yhteen huomiota suuntaavien korttien kanssa niin, että kussakin kortissa osallistujan huomio kiinnitettiin johonkin ympäristön piirteeseen. Yhden kortin ohjaamana kuljettiin rauhallisesti noin puolentoista minuutin ajan.

Korttien ohjeissa käytettiin välittömään kokeemukseen ohjaavia ilmaisuja kuten "täällä" ja "nyt", jotka ohjasivat aistiseen ja tuoreeseen havainnointiin. Esimerkiksi:

"Huomaa minkä lomassa ja välissä kuljet

juuri nyt

tällä tiellä"

Minkä lomassa ja välissä kuljet juuri nyt, tässä, tällä tiellä? Kuvaaja Riikka Vuorenmaa

Välillä huomio kiinnitettiin ympäristöön ja välillä taas omaan kehoon.

*"Miltä maa tuntuu jalkojen alla?
Tiellä tai sen pientareella?
Miten sen kaltevuudet
tuntuvat kehossasi, tasapainossasi?"*

Kävelyn loppupuoliskolla kortit ohjasivat myös huomiomaan alueen havaittua järjestystä ja sitä, kokiko osallistuja ymmärtävänsä maisemaa. Esimerkiksi:

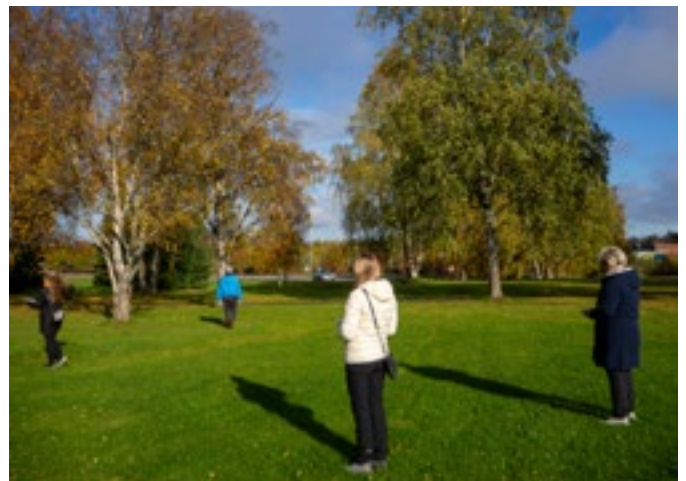
"Mistä äänistä tämä paikka koostuu?"

"Osaatko lukea maisemaa? Minkälaisia järjestyksiä materia on täällä ottanut? Onko täällä jotain mitä et ymmärrä?"

Korttien dramaturgiassa ensin ikään kuin tehtiin uudeksi suhde ympäristöön ja ympäristössä olevaan itseen kokemalla tavanomaisia asioita erityisellä tavalla. Jälkipuoliskolla kysymykset johdattelivat kiinnostukseen sitä kohtaan, minkälainen suhteiden järjestelmä ympäristö on, ja miten hieman laajemmat kokonaisuudet näyttäytyvät. Korttien tehtävä oli auttaa osallistujaa kiinnittämään huomiota tuttuun ympäristöön ja mahdollistaa sen kokeminen tuoreella tavalla.

Korteissa käytetyssä kielessä oli tietysti paljon mahdollisuuksia. Nyt-hetkeen liittyviin havaintoihin liittyvä kieli toi ehkä ihmisiä enemmän samaan, jaettuun paikkaan ja lähemmäs suoraa alueen aistimista. Muita vaihtoehtoja olisivat voineet olla osallistujien pyytäminen havaitsemaan sitä, mitä alueella voisi olla tai minkälaisia muistoja paikkaan liittyy.

Korttien sisällöt antoivat osallistujille suhteellisen avoimen ehdotuksen siitä, mihin paikassa voisi kiinnittää huomionsa. Kokeilussa kysy-

Huomaa asentosi ja muuta siinä hieman jotain. Miltä muutos tuntuu? Voitko levätä hetken? Kuvaaja Miia Kettunen

Minkälaisia rajoja huomaat? Konkreettisia ja selkeitä? Utuisia ja liukuvia? Kuvaaja Miia Kettunen

mykset mietittiin alueen yhteisen havaitsemisen pohjaksi, eikä niillä tavoiteltu tietoisesti jonkin tietyn asian korostamista alueelta. Silti ne väistämättä rajasivat jotain esille toisen asian kustannuksella.

Suunniteltaessa vastaavien menetelmien käyttöä on olennaista tiedostaa kuinka avoimesti tai rajatusti kysymykset suuntaavat huomiota. Kummallakin tavalla on käyttötarkoituksensa. Esimerkiksi, *"Huomaa minkä lomassa ja välissä kuljet juuri nyt tällä tiellä"* -ilmaisun voisi sanoa rajatummin, sanoen *"Huomaa sisämaassa kasvavat koivut - mitä mieltä olet niistä tässä meren rannalla?"*.

Valinnat soveltuvat eri tarkoituksiin: Avoimempi rakenne jättää enemmän tulkinnanvaraa, mutta vaatii osallistujalta kykyä itse rajata huomiotaan ja ylläpitää motivaatiotaan. Suljetumpi rakenne taas määrittää tarkemmin mitä osallistujalta halutaan eikä jätä epäselvyydessään hakoteille. Tämä voi olla hyödyllistä, jos on selvää mitä osallistujien halutaan huomioivan. Se voi soveltua myös silloin kun osallistujalle ei haluta antaa isoa vastuuta ehdotuksen tulkinnassa.

Taiteesta inspiroituneita osallistavia menetelmiä arkkitehtuurin ja kaupunkisuunnittelun parissa etenkin 1960–1980-luvuilla kokeillut ja teoretisoinut maisema-arkkitehti Lawrence Halprin oli kiinnostunut ryhmän luovuudesta ja käytti yhdessäluomisen pohjana muun muassa niin sanottuja huomiokävelyitä. Niissä osallistujat ensin kokivat ympäristön saman käsikirjoituksen tai "nuottien" mukaan, mikä mahdollisti jokseenkin jaetun lähtökohdan tulevalle toiminnalle.

Hankkeessa kokeillut huomiota suuntaavat kävelyt voi nähdä variaatioina tästä Halprinin score-työskentelystä. Englanninkielinen sana "score" tarkoittaa partituuria tai nuotteja, mutta on käytössä musiikin lisäksi myös tanssissa ja muussa esittävässä taiteessa, joissa se voidaan käsittää symbolisena prosessin kuvauksena. Perinteisen partituurin voi ajatella kuvaavaan haluttua toimintaa (kun näet tämän symbolin, soita tai laula tämän korkuinen ääni näin pitkän aikaa). Musiikissakin partituuri voi kuitenkin olla eri määrin tulkinnanvarainen.

Halprin kaupunkisuunnittelun osana käytämällä scoreilla saattoi olla erilaisia tehtäviä, mutta yksi oli tietoisuus käsiteltävästä alueesta. Kun osallistujat olivat kokeneet alueen samojen nuottien mukaan, heillä oli yhteinen pohja keskustelulle ja asian käsittelylle. Halprin näki ihmiselämän täynnä "avoimesti tai "suljetusti" määrittäviä scoreja.

Pajarinrannan työpajassa "nuotteja" olivat yhteiset huomiota suuntaavat kortit, yhteinen reitti ja melko samanlainen kulkemisen nopeus. Osallistujien reittiä ja rytmiä määritti työpajan vetäjä ja huomion kohteet olivat etukäteen määritettyjä. Score oli siis monelta osin tarkkaan määrittävä. Pajarinrannan työpajan score oli tilanteen ajankäyttöön sovelias ja mahdollisti ryhmän yhteisen energian ja mielenkiinnon luomisen, mutta jos scoren tavoitteeksi asetetaan ylipäänsä ympäristön huomioiminen sen toteutus voi olla moninainen - ihmiset voisivat kulkea eri tahtiin vaikkapa kartan osoittamiin paikkoihin ja suorittaa huomaamiseen liittyviä tehtäviä näissä kohteissa itsekseen. Tällainen Halprinin esimerkkiä noudattava score voisi soveltua tilanteisiin, joissa haluttaisiin tukea vielä vahvemmin yksilöllisiä näkökulmia ja ryhmän jäsenet olisivat kiinnostuneet ylläpitämään mielenkiintoa ja keskittymistä yllä itse.

Pilotin kävelyllä käytetyt kortit oli suunniteltu nimenomaisesti Pajarinrannan reitille. Myöhemmin kokeiltaessa ne toimivat pääpiirteittäin samankaltaisina toisessakin kohteessa.

Karttaleikki

Kuljettuaan Pajarinrannan ympäri, ryhmä on palannut takaisin työpajan lähtöpisteeseen, pakettiauton luokse. Sebastian kertoo, että seuraavaksi jaetaan havaintoja Pajarinrannasta ja visioidaan tulevaisuutta. Jakaminen tulee tapahtumaan maahan yhdessä rakennettavaa karttaa käyttämällä. Hän ottaa kangaskassista sinisiä, oransseja ja valkoisia köydenpätkiä ja pyytää osallistujia piirtämään naruilla yhdessä kulkemansa alueen rajat.

Kädet ojentuvat toisiaan kohti, osallistujat kyykistyvät asettelemaan aluetta kuvaavia rajoja ja vertaavat niitä siihen näkymään joka hiekkakentältä on nähtävissä. Toiset osallistujista vastaavat pohjoisen rajan, toiset merenrannan ja toiset muiden rajojen sommittelusta.

"Täällä voisi olla tuo puron laita. Minkäs muotoinen se olikaan? Entä tämä merenranta? Piirrätekö te vaikka sen?"

Kun kartta on valmis, osallistujat astuvat kartan sisälle kertomaan eri paikoista Pajarinrannasta. Sen nykyisyydestä, menneisyydestä ja tulevaisuudesta.

Kertominen tapahtuu menemällä kartalle siihen paikkaan, johon huomio maantieteellisesti viittaa. Osallistujat astuvat rajojen sisään vuorotellen. Joskus tehtävän muoto säilyy paremmin, joskus ajatusten jako on vapaamuotoisempaa. Osallistujat välillä nauravat tai hymähtävät huomioille. Tehtävä on rytmisen - osallistujat asettuvat kartan sisälle toisten jälkeen, kunnes alue taas tyhjenee. Tunnelma on leikkisä ja energinen.

Yksi osallistuja kuvaa alueen keskelle muodostuvan ulkoilun alueen, jonne päivä-kotiryhmien kanssa pääsisi "laivaan". Tätä varten junarataa tulisi aidata tai poistaa niin, etteivät lapset voisi harhautua sinne. Toinen toivoisi merenrantaan kahvilaa, jotain jossa sisätiloista käsin voisi katsoa maisemaa. Kolmas pelkää korkeita kerrostaloja merenrannalle; neljäs taas sitä että alue jää autioksi. Viides haluaa vanhusten palvelutalon merimaisemalla lähelle päiväkotia.

Työpajan lopuksi kokoonnutaan uudestaan piiriin ja jaetaan kokemuksia kuluneista puolestatoista tunnista. Ohjaajat kertovat myös vievänsä näkemyksiä eteenpäin kaupungin virkamiehille, vaikka kyse ei olekaan mistään akuutista kohteesta. Osallistujat saavat Kemmin kaupungin logon sisältävän heijastimen ja osallisuudesta kaupunkisuunnittelussa kertovan infopaperin. Muutama osallistuja haluaa vielä näyttää työpajan vetäjille jotain alueelta ja kertoa ehdotuksiaan.

Narukarttaa tekemässä. "No, oliko alue suurin piirtein tämän muotoinen?" "Joo." "Tuossa on ranta, tuolla tuo puro, tuolla..."
Kuvaaja Riikka Vuorenmaa

Karttaleikki-tehtävässä osallistujat rakentavat maahan käsiteltävän alueen rajat, jonka jälkeen he astuvat vuorotellen rajojen sisälle kertomaan havainnoista, muistoista ja tulevaisuuden visioista suhteessa alueeseen.

Huomioita kerrotaan vuorotellen asettumalla kartalle. Kertominen tapahtuu erityisellä tavalla muodossa "Olen X (jokin paikka) jossa Y (jokin perspektiivi tai jonkin tapahtuminen)." Esimerkiksi: "Olen päiväkotia, jonka pihalla lapset katsovat ohikulkijoita aidan raoista". Perspektiivit voivat olla jotain huomioita tarkentavaa, kuten toivottua tai pelättyä toimintaa paikassa. Ne kertovat jotain siitä, minkä vuoksi osallistuja huomioi sanomansa asian.

Esimerkiksi:

"Oon junarata, joka kulkee täältä, josta tosi harvoin kulkee junia, mutta se kuitenkin rajoittaa tän paikan käyttöä aika paljon."

"Oon Peurasaaren kappeli (täällä näin), kuvastaa rauhaa ja hiljaisuutta."

"Oon tämä hiekkakenttä, joka katsoo merelle päin ja että tässä alkaa tapahtumaan."

Huomioita kerrotaan tehtävässä kolmella eri rajauksella:

- 1) **Nykyisyys - mitä alueella on nyt, ehkä huomioita ympärikävelystä.**
- 2) **Menneisyys - minkälaisia muistoja alueeseen liittyy.**
- 3) **Tulevaisuus - minkälaisia toiveita tai pelkoja alueeseen liittyy.**

Todellisuudessa eri perspektiivit sekoittuvat niin, että esimerkiksi nykyhetkeen liittyviin havaintoihin sisältyi toiveita ja pelkoja tulevasta.

Havaintoja kartoittavalla kierroksella edelleen vahvistetaan kartan muodostumista niin, että alueen sisälle asetetaan paikkoja, joiden suhteet täydentävät yhdessä rakennettua karttaa paikasta. Välillä tehtävän muoto säilyi paremmin ja välillä taas huonommin, kun osallistujat kertoivat mieluummin omasanaisesti visioistaan.

Karttatehtävän alkuvaiheessa olennaisinta oli osallistujien toimijuus ja vuorovaikutus karttaa rakentaessa. Yksinkertaiset vuorovai-

"Lähden täältä päiväkodilta ja määhän lähden lasten kanssa retkelle ja mulla on turvallinen reitti ilman tuota korkeeta pengertä... me mennään... tässä menee varmaan semmoinen kiva tie tai semmoinen polku mitä me mennään ja me mennään tuonne puistoalueelle, jossa meitä oottaa 'laiva', tällöinen laiva missä me voidaan leikkiä turvallisesti. Me ollaan meren lähellä, mutta ei kuitenkaan olla ihan rannassa. Ja se junarata on jotenkin aidattu tai jotenkin turvallisesti niin että meidän lapset voi olla siellä ihan ilman että pitää pitää kiinni."

"Määhän meen kans siihen puistoon, jossa on se laavu ja leikkipaikkoja ja sitten siellä on myös liikuntavälineitä ja se ratahan on siis poissa siitä kokonaan, ei siellä ole sitä ollenkaan. Joo siinä on semmosta, siinä ei oo tuota rytteikköä."

kutustilanteet tukivat osallistujien toimijuutta ja aktivoivat liikkeellisellä ja kehollisella tavalla. Tällöin tulevaa mielipiteen ilmaisua on ikään kuin valmisteltu liikkeellisillä, toiminnallisilla ja toimijuuden mahdollistavilla tilanteilla. Piirin keskelle on helpompi astua ilmaisemaan mielipiteensä kun tilanteessa on jo etukäteen ollut liikettä ja vuorovaikutusta.

Metodin alueen sisälle astuminen samanaikaisesti mielipiteen tai havainnon kanssa vie

huomion suoraan siihen, mihin maantieteelliseen paikkaan ihminen viittasi, sen sijaan että huomio kohdennettaisiin puhujaan (erityisesti päähän ja kasvoihin). Tämä tekee viestistä helposti hahmotettavan ja toisaalta tilanteesta rytmisen ja leikkisän, kun vuoron ottaminen tehdään koko kehoa käyttämällä ja tilallisesti siirtymällä. Mielipiteet ja havainnot ikään kuin jäivät kartan sisään sen sijaan, että ne erityisesti sijoittuisivat ihmisiin kartan laidoilla.

Mielipiteitä Pajarirannan tulevaisuudesta. Kuvaaja Miia Kettunen

Kun rajat alueelle rakennettiin yhdessä, syntyi myös yhteinen ymmärrys siitä, mikä käsiteltävä alue on. Ryhmän ja ohjaajan käydessä keskustelua siitä, minkälaiset alueen rajat oikeastaan ovat samalla kun niitä asetellaan maahan, ryhmälle tulee selkeä käsitys siitä mihin maahan piirretty alue viittaa.

Alue on juuri kävelty ja koettu yhdessä ja yhdessä rakentaminen toimii käsiteltävän alueen yhteisenä muistamisena ja hahmottamisena. Sen rajojen asettelu ja neuvottelu niistä lämmittelee osallistujien vuorovaikutusta ja vahvistaa toimijuutta. Kävelyosion melko passiivisesta ja sisäänpäin kääntyneestä positioista aktivoidaan ja vahvistetaan jaettavaa ymmärrystä.

Tehtävänannon artikulointi tuntui tehtävää annettaessa hieman vaikealta, mutta osallistujat saivat pääosin helposti kiinni esimerkkien kautta siitä, mitä tehtävässä haettiin. Tehtävässä ainakin näillä kerroilla sen ohjaajalla oli melko suuri rooli tilanteen rytmittämisessä ja suuntaamisessa. Tilanne oli mitä suurimmassa määrin sosiaalinen ja aktiivinen. Tässä mielessä se vaatii ohjaajalta halua ja kykyä toimia aktiivisesti ryhmän kanssa. Tämä taas saattaa olla virallisille kuulemistilaisuuksille vierasta. Aktiiviset ja suorat osallistamisen ja kuulemisen menetelmät voivat kuitenkin mahdollistaa jotain, mitä passiivisemmat tai virallisemmat prosessit eivät mahdollista.

Se, millä tavoin sanallista tai koreografistakin ilmaisua tehtävänannossa voisi kehittää, on auki. Minkälaisia erilaisia tapoja ilmaista havaintoja voisi olla? Voisiko karttatehtävässä löytyä jotain muutosehdotuksia, joiden sisällä skenaarioita pohdittaisiin? Esimerkiksi niin, että konkreettisia mielipiteitä, toiveita ja pelkoja esitettäisiin tilanteessa, jossa alueelle kuviteltaisiin rakennettavaksi kerrostalo. Tällöin tehtävänannossa voisi käyttää jotain materiaalia, jolla kiinteitä rakennelmia kuvattaisiin – vaikka pahvilaatikoita. Tehtävänantoa voisi myös laajentaa jonkinlaisen teatterileikin suuntaan, missä toivottuja tai pelättyjä tilanteita simuloitaisiin näyttelemällä. Toisaalta, juuri annettujen tehtävien yksinkertaisuus todennäköisesti rohkaisi kaikki osallistumaan leikkiin.

Karttaleikki-tehtävästä voi olla kuulemisessa moneksi. Sen vahvuuksia ovat asteittain luotu yhteinen ymmärrys käsiteltävästä tilasta, vuorovaikutteisuus ja rytmisyys.

3.4 ENTÄ METSÄ VAARALLA?

Korkalovaaran päätieltä katsoessa voi huomata, että kaupan nurkalla on tekeillä jotain tavanomaisesta poikkeavaa. Piste Kollektiivin tunnuksilla merkitty pakettiauto on pysäköity parkkipaikan ja kaupunginosan keskellä kulkevan metsikön rajalle. Jokunen värikäs vaate on ripustettu pitkille pyykinaruille, joiden olemassaoloa ei monikaan ole kaupan takana aiemmin edes huomannut. Kun paikalle saapuu, kertovat taiteilijat työpajasta, ja kysyvät olisinko kiinnostunut osallistumaan siihen. Pakettiauton takaosan sivuovi on auki, ja näen, että sisällä on penkkien, pöytien, värikynien ja sinikantisten vihkojen kotoisa tunnelma.

(kursiivilla otteita työpajassa osallistujan roolissa mukana olleen Riikan työpäiväkirjasta)

Rovaniemen Korkalovaarassa toteutetun työpajan kantavana teemana oli kaupunkisuunnittelun asiantuntijoiden ehdotuksen mukaisesti tiivistysrakentamisen paineessa olevat viheralueet. Työpajan suunnittelivat ja toteuttivat taiteilijat Maarit Utriainen ja Miia Kettunen.

Työpajan aikana liikuttiin Korkalovaarassa sijaitsevan päivittäistavarakaupan takana olevassa metsässä ja metsittyneillä pyykkite-lineillä ja se koostui virittävästä harjoitteesta, ääniteoksesta, vapaasanaisista vastauksista kysymysvihkoihin, yhteisöllisen installation rakentamisesta ja vapaasta keskustelusta.

Pilotilla tavoitettiin jonkin verran sellaisten henkilöiden näkökulmia, jotka eivät muutoin osallistu kaupunkisuunnitteluun. Salen nurkalla ollut työpajakyllti herätti paljon kiinnostusta ja aiheen parissa tapahtui ajatustenvaihtoa usean ohikulkijan kanssa.

Jouten oleminen

Maarit pyytää samaan aikaan saapuneita osallistujia kanssaan metsään. Se on kivikkoista ja kallioista kangasta eri-ikäsiine mäntyineen ja pohjakerroksen varpuineen, pehmeitä ja upottavia sekä kovia ja karkeampia muodostelmia. Oksat ja varvut räpsähtelevät kulkijaa vasten. Pysähdymme hieman kauemmas autosta. Auton, parkkipaikan, pyykkinarut ja kerrostalot, läheisen tien, voi edelleen nähdä ja kuulla, mutta nyt välissä on metsikön vihreyttä. Syksyinen ilma on kasvillisuuden raikasta. Maarit juttelee jouten olemisesta, ja kehottaa osallistujia kokeilemaan nojailua ja oleilua metsikössä. Hän tekisi äänimerkin, kun on aika palata yhteen. Hieman arkaillen hakeudun kauemmas muista. Tunnustelen taipuisia pikkumäntyjä, vanhempien puiden vakaita runkoja. Kokeilen istahtaa kannoille ja kiville, mutta maasto hieman kosteaa. Lopulta löydän kuivemman kallioisen paikan, johon asettelen itseäni eri muotoihin. Huomaan, että vaikken ole tietoisesti pyrkinyt rauhoittumaan, luonto on jälleen tehnyt tehtävänsä, ja hengitykseni ja ajatusteni tahti on rauhallista. Maaritin viheltely takaisinpalaamisen merkiksi on sympaattisella tavalla hassua.

Osallistujat etsimässä paikkaa olla jouten.
Kuvaaja Miia Kettunen

Virittävänä harjoituksena oli jouten olemista metsässä. Maarit ohjasi osallistujat polkua pitkin kallioiselle metsäalueelle, jossa hän puhui lyhyesti joutenolosta ja oleskelusta. Taivoitteeton oleskelu katsotaan rakennetussa ympäristössä asiattomaksi oleskeluksi, mutta rakentamattomassa ympäristössä se on suotavaa ja odotettuakin.

Jouten metsässä -harjoitteessa osallistujia pyydettiin havainnoimaan erilaisia pintoja: pystyjä, vaakasuoria, kaltevia, röpelöisiä, sileitä... Heitä kehoitettiin lähestymään niitä ensin koskettaen, sitten oman kokemuksen mukaan painoa antaen, vastaan ottaen ja nojailien. Osallistujat oleskelivat ja nojailivat kunkin pinnan kanssa niin kauan kuin halusivat.

Harjoitteessa oli tarkoitus

- ≈ luoda moniaistinen yhteys ja kokemus paikkaan, jossa oltiin
- ≈ rauhoittaa keho ja mieli hetkeen ilman, että sitä suoraan annettiin tehtäväksi
- ≈ avautua ympäristön havainnoinnille
- ≈ antaa osallistujille oleskelun hetki

Harjoite tarjosi lisäksi linssin, jonka läpi lähestyttiin työpajan muita tehtäviä.

Työpajan jälkeen keskusteluissa ilmeni että osallistujat olivat havainnoineet harjoitteen aikana ympäristön ääniä ja sieltä löytyneitä roskia. Hetken päästä kuitenkin rauhoittuneet ja todenneet että eivät ole vain oleskelleet metsässä pitkään aikaan. Esiin nousi myös toive yhteisestä hetkestä keskustelulle ja reflektiolle siitä miltä jouten olemisen harjoite tuntui ja mitä ajatuksia siitä heräsi.

Kuuntelu

Astelemme takaisin pakettiautolle. Olen entistä tietoisempi metsänpohjan pehmeystä. Auton luona meidät ohjataan istuutumaan pakettiauton ohjaamoon. Kuuntelen rauhallisella äänellä puhuttua luentoa samalla kun katselen hytistä edessäni olevaa kerrostaloa. Tuntuu kuin luento kertoisi juuri tästä talosta ja tästä metsiköstä, vaikka puhuja tuskin on koskaan käynyt täällä. Muutama ihminen kulkee ohi ulkoilupolkua pitkin. Olen hytissä yksin, sillä se vapautui juuri edelliseltä kuuntelijalta. Kumpikaan ei joutunut odottelemaan, sillä saavuimme paikalle hieman eri aikaan. Metsästä tarttunut rauhallisuus on edelleen mukana. Auton kuori ympärilläni antaa kuitenkin pientä etäisyyttä ympäristöön.

Osallistujalle seuraavaksi tarjottu ääniteos oli kuultavana pakettiauton ohjaamossa, johon mahtui 2-3 henkilöä kerrallaan. Ääniteoksen teksti oli koottu Tampereen yliopiston arkkitehtuurin historian professorin Olli-Paavo Koposen artikkelista "Täydennysrakentamisen käsite - ympyrä sulkeutuu". Lähtökohtana tälle osiolle oli pohjustaa mitä täydennysrakentamisella tarkoitetaan, ja miten se voisi liittyä Korkalovaaran kaupunkiluonnon tulevaisuuteen.

Ääniteos tuotti kokijoille tietoa käsiteltävästä aiheesta ilmiönä. Sillä pyrittiin syventämään ajatusta ja ymmärrystä aiheesta niin, että osallistujalla olisi tietoa kaupunkisuunnittelun erilaisista mahdollisista tavoitteista ja niihin liittyvistä arvoista, kun hän pilotin seuraavassa osuudessa reflektoi tiivistysrakentamisen ja kaupunkiluonnon säilyttämisen välistä ristiriitaa omalta kannaltaan. Ymmärryksen lisääminen ja tiedon välittäminen auttavat mielipiteiden ja näkemysten muodostamisessa sekä näiden argumentoinnissa.

Äänite toimi tiedon välittäjänä ja auttoi keskittämään ajatuksia, miettimään omakohtaisia kokemuksia asumisesta, oman kodin suhteesta luonnonympäristöön sekä rakennusten elinkaareen.

Väitteitä vihkoissa

Astun ulos pakettiauton hytistä. Minulle kerrotaan, että auton takaosassa on tarjolla glögiä sekä vihkoja, joissa on kaupunkiluontoa koskevia kysymyksiä ja väitteitä. Minua pyydetään kirjoittamaan reaktioitani niihin riippumatta siitä, olenko väitteiden kanssa samaa vai eri mieltä. Kun avaan ensimmäisen vihkon, huomaan että minua kiinnostavat aiemmat vastaukset vähintään yhtä paljon kuin itse kysymys, mutta yritän olla lukematta niitä ennenkuin olen itse vastannut. Joku aiemmista vastaajista käyttää pientä kuvaa nimimerkinään, joten teen itse samoin: keksin pienen kuvakkeen itselleni. Otan strategiakseni pyrkiä ensin keksimään jokaista väitettä tukevia ajatuksia ja kokemuksia omasta elämästäni, vaikka en olisikaan väitteen kanssa samaa mieltä. Huomaan kuvailevani vihkoihin hyvin erilaisia hetkiä elämäni erilaisista vaiheista. Käsin kirjoittaminen rakennetun lähion ja kaupunkimetsikön rajalla tuo pintaan hyvin konkreettisia kokemuksia juuri näiltä seuduilta. Vihkoihin kirjoittamani elämänvaiheet tuntuvat merkityksellisiltä. Metsässä oleilu ja esitelmän kuuntelu ovat selkeästi virittäneet minut asian äärelle. Oman aikatauluni vuoksi olen osallistumassa hieman suunniteltua lyhyemmän ajan, ja koska kirjoitan pitkällisesti ja pohdiskelen myös toisten kirjoittamia vastauksia, en ehdi itse vastaamaan kaikkiin vihkoihin.

Pakettiauton perään oli valmisteltu viihtyisä tila, jossa pääsi kirjoittamaan ajatuksiaan yhteensä kuuteen vihkoon. Niistä jokaisen kanssa oli väittämä tai kysymys johon pyydettiin vastaamaan. Kysymykset ja väittämät koskivat luonnonympäristöä ja oman asumisen ja elämän suhdetta siihen. Kysymykset ja väittämät oli laadittu useammasta näkökulmasta käsin, jotta ne herättäisivät mahdollisimman monipuolisesti ajatuksia rakennetun ja luonnonympäristön välisestä suhteesta.

Pakettiauton viihtyisässä tilassa pääsi kirjoittamaan ajatuksiaan vihkoihin. Kuvaaja Miia Kettunen

Vihkojen kysymykset ja väitteet olivat

- ≈ Muokkaamaton kaupunkiluonto on tärkeä koska..
- ≈ Kaupunkiluonto on toisarvoista koska...
- ≈ Miten luontoympäristö kytkeytyy arkeesi?
- ≈ Rakennus jossa asun kytkeytyy luonnonympäristöön koska...
- ≈ Luonnonympäristöllä ei ole vaikutusta elämäni koska...
- ≈ Lähiluontoon liittyvä tarina

Vihkojen tarkoituksena oli suunnata huomio käsillä olevaan teemaan mahdollisimman konkreettisesti ja alueella asumiseen kytkeytyen. Kysymykset oli suunniteltu niin että ne herättäisivät mahdollisimman monipuolisesti ajatuksia rakennetun ja luonnonympäristön välisestä suhteesta. Niissä käytettiin myös väittämiä, joiden tarkoituksena oli saada osallistujat miettimään ja perustelemaan kantaansa. Tavoitteena oli

myös kartoittaa rakennetun ja luonnonympäristön välistä tilantuntua.

Rakennus, jossa asun, kytkeytyy kaupunkiluontoon koska...

Sieltä näkyy kauas ja voi seurata taivaalta saapuvia pilviä (eilen revontulia). Talolta pääsee helposti ladulle. Koiralla on paljon metsää ympärillä jota voi tutkia. Piha on tärkeä lapselle ja koiralle.

Kerro jokin lähiluontoon liittyvä tarina

Saatan etsiä pienen "piilon" missä istun ja olen. Saatan kuulla koiranulkoiluttajia, vauva-vaunuilijoita, oravia, sorsia... eniten kuulen omat ajatukset. Mutta onneksi jonkun ajan kuluttua ajatukset rauhoittuvat, kuten koko keho ja palaan arkeen jälleen harmoisempana.

Väitteisiin vastaaminen ja kirjoittaminen tuntui olevan kaikille helppoa. Osallistujat syventyivät vihkotehtävään, ja se toimii omaäänisen palautteen antamiseen. Pakettiauto työpajatilana oli erittäin toimiva, ja sinne pystyi asettautumaan tehtävän äärelle suhteellisen mukavasti. Tila oli erityinen, sopivan rajattu, mutta suhteessa heti vieressä olevaan metsikköön. Erityisesti kysymykset luonnonympäristön kytkeytymisestä arkeen ja rakennukseen missä asuu, tuntuivat tärkeiltä tässä asiayhteydessä.

Vihkot ovat helppoja tapoja kerätä tietoa mistä vain, kysymys on ehkä siinä kuinka kaupunki pystyy käyttämään tämän muotoista tietoa. Vihkot saattoivat lisätä yhteisöllisyyden tuntua, koska kirjoitetut tekstit olivat kaikkien nähtävillä. Ne tuottivat toisaalta myös hyvin ennalta arvattavaa tietoa; eri näkemyksiä siitä kuinka kaupunkiluonto on tärkeä. Entä onko jatkossa tärkeämpää sitoa työskentely tai kysymykset vielä selkeämmin tiettyyn paikkaan ja sen tulevaisuuteen - nythän huomion kohteena oli ilmiö?

Vaate-installaatio

Miia kysyy, olenko tuonut mukani vaatetta, jonka voisin jättää installaatioon. En hoksannut, joten saan valita jonkin ohjaajien keräämistä vaatteista. Minulle kerrotaan pyykkinaruilla roikkuvien vaatteiden olevan vertauskuva tilan järjestämisestä. Narutelineen alla ja ympärillä kasvaa metsä. Vaatteiden on kierrettävä kuusentaimi. En ajattele vertausta mitenkään syvällisesti, vaatteiden värit ja muodot, asetelman yllättävä kotoisuus vetävät puoleensa muutenkin. Sommittelen saamani vaatteiden paikkaan, johon se mielestäni parhaiten sopii. Asettelen maasta löytyneen pienen kuraisen pehmolelun kurkistamaan vaatteiden taskusta. Installaatio on hauska, ja siitä haluaa tietysti ottaa valokuvia somessa jaettavaksi.

Metsittyneet pyykkitelinet urbaanin rakennetun ja rakentamattoman alueen välillä vaikuttivat kiehtovalta ja teemaan sopivalta paikalta käsitellä rakennetun ja luonnonympä-

ristön välistä suhdetta. Ne sijaitsivat lähikaupan takana, niiden sisällä kasvoi pieniä kuusia ja läpi kulki polku metsään.

Osallistujat ripustivat yhdessä ohjaajien kanssa mukanaan tuomansa vaatteiden pyykkitelineisiin, havainnoiden niiden sijaintia ja suhteuttaen oma tekonsa pyykkitelineen ympärillä ja sisällä kasvavaan kasvustoon. Tiivistysrakentamista käsiteltiin ripustuksen yhteydessä käänteisesti; metsittynyt pyykkiteline sijaitsi rakennetun kaupunkiympäristön ja luonnonympäristön rajalla. Tämän vertauksen avulla pystyi hyvin havaitsemaan kuinka luonnonympäristö on valannut tilaa rakennetulta - useinhan tilanne on juuri päinvastainen, mutta rajanveto on aina jatkuvaa molempiin suuntiin.

Tiivistysrakentaminen voi tarkoittaa nimes-tään huolimatta myös sitä, että metsäisiä alueita joudutaan raivaamaan ihmisten tieltä. Lopulta rakennukset, asukkaat ja metsäluonto sijaitsivat vielä tiiviimpiin suhteessa toisiinsa ja kokemus vihreänä hengittävästä ja tilantuntua tuovasta kaupunkiluonnosta voi muuttua. Vaate ja sen ripustaminen edustivat tässä ihmistä sekä rakentamista. Miten asettaisit vaatteiden tähän mahdollisesti muutoksen alla olevaan paikkaan? Missä vaiheessa tulee ehdasta? Installaatio oli kokeilu teosmaisesta tuotoksesta työpajan yhteydessä. Vaatteiden ripustaminen toimi kuitenkin osallistamisen välineenä, eikä teoksellisuudella ollut tässä yhteydessä suurta merkitystä.

Vuoropuhelua ihmisen ja pusikon välillä.
Kuvaaja Miia Kettunen

Osallistujista näki, että he olivat odottaneet työpajaa ja miettineet minkä vaatteen tuovat mukanaan. Yksi osallistujista kävi paikalla jopa useampaan kertaan työpajan jälkeen. Työpaja koettiin mielenkiintoiseksi. Eräs osallistuja piti kokonaisuutta mukavana, ja tunnelmaa rauhallisena, mikä hänen mukaansa ruokki löytämään omia kokemuksia ja ajatuksia. Metsässä tuli yhdellä osallistujalla surullinen olo, koska sinne kuului kaupungin äänet ja hän halusi olla syvemmin metsän hiljaisuudessa. Kuinka paljon luontoa kukin tarvitsee ympärilleen?

Yhden osallistujan kanssa keskusteltiin juuri kaupunkiluonnon määrästä. Osallistuja toivoi ettei kaupunkiluontoa hävitettäisi. Ohjaaja nosti esiin kaupungin linjauksen ettei kaupunkia enää laajenneta esimerkiksi suoalueille. Tämä johtaa siihen että kaupungin alueella rakennetaan ja tiivistetään, jonka myötä osa

luontoalueista häviää. Osallistuja totesi tilanteen vaikeaksi. Pilottikokonaisuus auttoi siis tässä tilanteessa hahmottamaan ristiriitoja, joita samankaltaistenkin arvojen (luonnon säilyttäminen) noudattaminen voi kaupunkisuunnittelussa aiheuttaa. Tämä ehkäisee keskustelun polarisoitumista.

Entä metsä vaaralla? -pilotissa osallistujien kanssa tehty installaatio. Kuvaaja Miia Kettunen

4 MITÄ MENETELMÄKOKEILUISSA TAPAHTUI?

Pilotteja muotoillessamme pyrimme luomaan erilaisia havainnoimisen ja tiedon keräämisen metodeja, jotka sitten kehittyivät hankkeen aikana. Erilaisista lähtökohdista ja pyrkimyksistä huolimatta kokeilujen rakenteissa, tehtävissä ja harjoitteissa on tietynlaista samankaltaisuutta ja sovelsimme samoja tehtäväpohjia useampaan otteeseen. Kaikkien työpajojen jälkeen metodeja tarkastellessamme totesimme, että niille on havaittavissa muutama kategoria ja toiminnan laadullinen yläotsikko.

4.1 TAVOITTEELLISESTI ETENEVÄ RAKENNE

Kaikki kokeilut alkoivat kyseisen tilaisuuden sekä koko hankkeen esittelystä. Osallistujille haluttiin tarjota selväsänainen ymmärrys siitä, mitä tilaisuuden aikana tulee tapahtumaan, millaista heidän osallistumisensa voi tässä tilaisuudessa olla ja mihin hankkeella pyritään. Samalla pyrittiin antamaan realistinen käsitys siitä, missä määrin osallistumisella voi olla vaikutusta paikan konkreettiseen tulevaisuuteen:

tätä ei voinut missään kohteessa yksiselitteisesti luvata. Tavanomaisia ja lakisääteisiä kaupunkisuunnitteluun osallistumisen väyliä tuotiin esiin yleensä pilottien loppupuolella.

Useampi kokeilu alkoi jonkinmuotoisella viritäytymisellä. Virittäytymisharjoitteet ohjasivat osallistujien huomion joko ympäristön havainnointiin tai oman kehon kokemuksiin suhteessa ympäristöön. Näin haluttiin tukea ja vahvistaa keskittymistä ja ympäröivälle tilalle avoimena olemista.

Ensimmäinen ulospäin suuntautuva, ilmaiseva osuus oli usein jonkinlainen erityinen kannateltu ja fokusoitu suhteen rakentaminen ympäristöön. Sitä voisi kutsua käsiteltävään alueeseen liittyvän kokemuksellisen materiaalin tuottamiseksi. Esimerkkinä voi nähdä Entä metsä vaaralla? -pilotin asentoihin, ajankäyttöön ja havaitsemiseen liittyneen joutenolo-harjoitteen ja Mitä seuraavaksi Pajarinranta? -pilotissa havaintokorttien kanssa tehdyn alueen ympärikävelyn. Myös Mitä kuuluu Jorma Eton tie?

Pajarinranta-pilotti. Kuvaaja Riikka Vuorenmaa

-pilotin äänimaisemaan keskittyminen on esimerkki kannatellusta ja fokusoidusta suhteesta ympäristöön. Vaikkakin eri tavoin, kaikissa edellämainituissa pyrittiin jollain tavoin rakenteellistamaan sitä, millä tavalla kokemus paikasta syntyy osallistujalle.

Toisenlainen, etenkin kaupunkisuunnittelun konkretian kannalta tärkeä osuus taas oli tämän kokemuksen tukemana tai sitä muodostaen tehty mielipiteen tai näkemyksen ilmaisu, joka tehtiin taiteen keinoin. Kokeilujen harjoitteet muotoiltiin sellaisiksi, että niistä jäi jonkinlainen konkreettinen jälki – vaikkapa maastoon tehty katoava rakennelma, hetkellinen asettautuminen tilaan tai pysyvä kirjallinen merkintä. Ilmaisuiden dokumentointi äänittäen, valokuvaten ja muistiapanoja tehden oli tärkeää koko hankkeen ajan, sillä piloteissa kerätty aineisto tuli viedä kaupunkisuunnittelijoiden käyttöön. Dokumentoinnin haasteista, muodoista, tarpeellisuudesta ja tulkitsemisesta keskusteltiin hankkeen päätteeksi tekijöiden ja kaupunkikumppanien kesken.

4.2 PAIKALLA OLEMINEN

Työpajat järjestettiin suunnittelun kohteena tai muutoksen alla olevilla alueilla. Aluetta tarkasteltaessa, havainnoitaessa tai tulevaisuutta kuviteltaessa oltiin konkreettisesti juuri sillä maa-alalla ja ympäristössä, joka tulee muuttumaan muutospäätösten ja muutostöiden myötä. Näillä paikoilla oltiin eri tavoin: havainnoiden ympäristöä, havainnoiden omaa kokemusta, kuvitellen tulevaa, ottaen vastaan tietoa, ja tuottaen itse jonkinlaista merkintää, hiljaa ja keskustellen.

Piloteissamme kuljettiin ja oleiltiin käsiteltävillä alueilla strukturoidusti, eli oltiin paikan päällä ja kiinnitettiin huomiota ympäristön havainnointiin ja ympäristössä kulkemiseen, sekä tuotettiin näihin alueisiin tai ilmiöihin liittyviä ilmaisuja. Olennaista piloteissa oli huomioida se, millä tavalla tiedostetuksi käsiteltävä alue tulee osallistujille. Tähän liittyviä toimintamalleja voi kutsua kartoittaviksi menetelmiksi. Niiden ydintä on alueen esittely ja siellä toimiminen niin, että alue tulee jaetulla tavalla tutuksi.

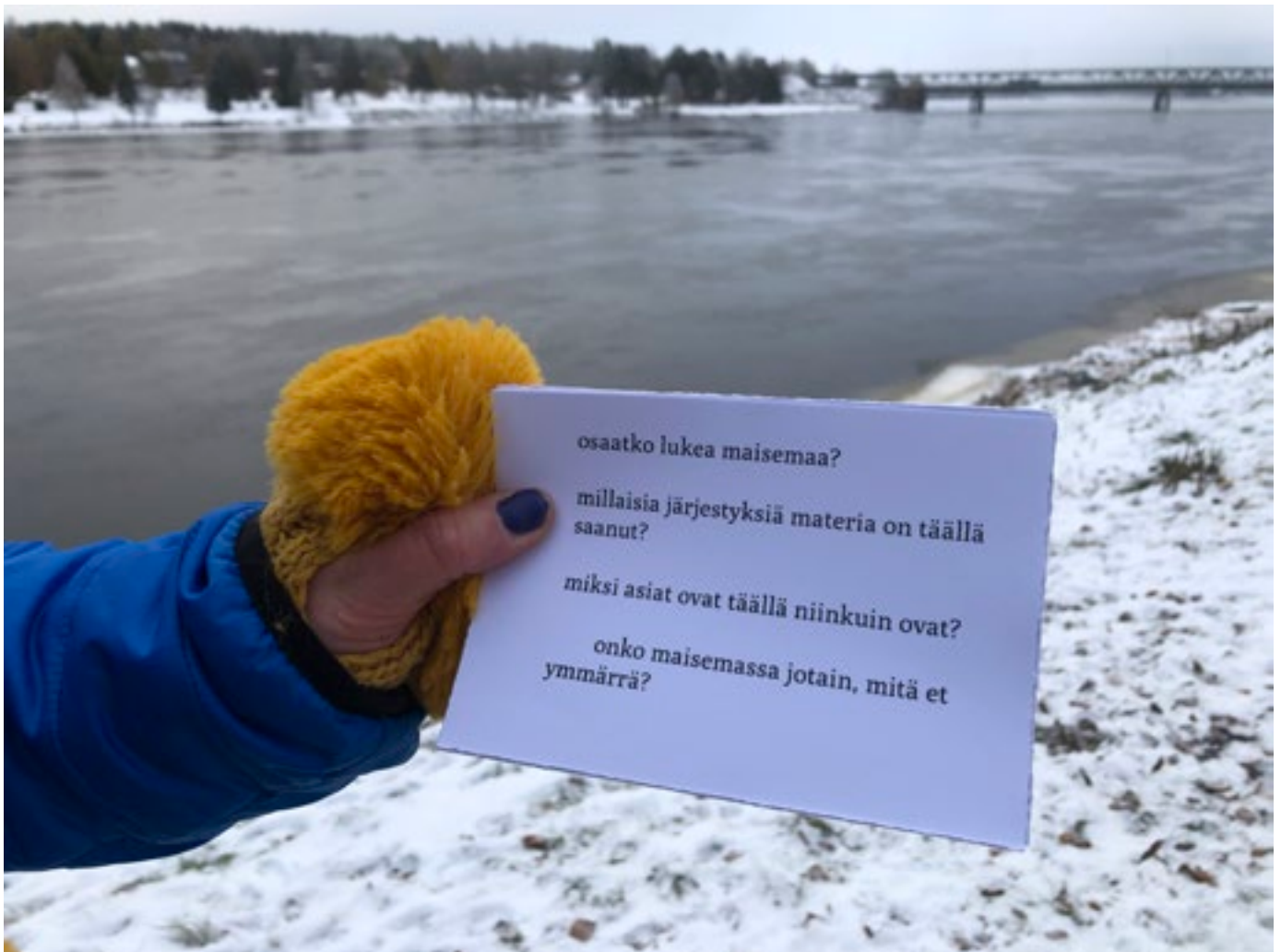
Kuuntelu- ja kirjoitustehtävä Tulevaisuus 94100 -pilotissa Kemissä.
Kuvaaja Riikka Vuorenmaa

Toiminnan toteuttamisella paikan päällä on erittäin suuri vaikutus toiminnasta syntyneelle kokemukselle ja vaikutteille. Ei siis liene yllätys että huomasimme hankkeen aikana useamman kerran, että etäyhteyksin tehty pilottien suunnittelutyö tuotti erilaisia ideoita ja suunnitelmia kuin paikan päällä suunnitteleminen. Pöydän ääressä syntyneet ideat eivät aina kohdanneet todellisen tilan, maaston, rytmin tai muiden paikallisten seikkojen kanssa. Huomio lienee yhteneväinen myös kaupunkisuunnittelijoiden omissa työtehtävissään kertyneen kokemuksen kanssa. Tästä syystä pyrimme tekemään resursien puitteissa mahdollisimman suuren osan suunnittelutyöstä aina kohdepaikassa. Olemme alueilla, havainnoimme niitä eri tavoin ja haimme sanamuotoja juuri kyseisille paikoille.

4.3 VIRITTÄYTYMINEN

Varsinkin kokemuksellisen materiaalin keruuseen liittyy piloteissa olennaisesti virittäytymisen käsite. Tällä tarkoitamme huomion ja ajatusten suuntaamista kohdealueelle ja -aiheeseen: asteittaista kehollista, maantieteellistä ja mentaalista paikantumista käsiteltävälle alueelle sekä kaupunkisuunnittelun merkitysympäristöön.

Virittäytymisellä on merkitystä sille, millä tavalla käsiteltävä alue ja aihealue tulee osallistujien tietoisuuteen. Sen voi nähdä syvenevänä prosessina, jossa osallistuja tulee työpajan kuluessa asteittain kokonaisvaltaisemmin osalliseksi työpajan aihetta ja kuulemisen tilannetta. Virittäytyessään ihminen tulee tietoisemmaksi kokemuksestaan ja siten lukee, tulkitsee ja seuraa niitä selkeämmin.

Menetelmädemo loppuseminaarissa. Kuvaaja Miia Kettunen

Kehollisella virittäytymisellä tarkoitamme ohjattua aistista ja liikkeellistä suuntautumista läsnäolevaan ympäristöön ja itseän siinä. Huomiota voidaan virittää suuntautumaan siihen, millä tavoin ympäristö avautuu itselle aistien kautta nimenomaisella työpajan hetkellä. Tämä voi liittyä myös rentoutumiseen ja avautumiseen uusille havainnoille. Keholliseen virittäytymiseen liittyy myös tapahtumien rytmi ja ajallisuus – onko työpajassa kiireen tai nopeuden tai tavoitteellisuuden tuntu, vaiko jollain tavalla väljempi tai sallivampi järjestys ja tuntu? Mikä on milloinkin tarkoituksenmukaista?

Työpajoissa ohjaajat suuntasivat osallistujat ympäristön havainnointiin eri aistien käyttöön pohjautuvien harjoittein. Virittäytyminen saattoi olla esimerkiksi keskittynyttä ja kannateltua kuuntelemista, jolloin virittäytytään akustisen ympäristön huomaamiseen. Kuuntelimme ääniä ja ääniä, joita ei ollut tai joita kaipasimme.

Osallistujien kanssa kokeiltiin myös katsomisen tapaan virittäytymistä niin sanotun virtaavan katseen avulla. Ensimmäisenä pyrittiin tunnistamaan mitä vaistomaisesti, opitusti tai ympäristön ohjaamana katsomme ensimmäisenä paikassa, ja mitä voimme nähdä kun tietoisesti kuljetamme katsetta kaikkein ilmeisimmän ohitse ja pidämme katseen liikkeessä kaupunkimaisemassa. Tavoitteena oli havainnoida visuaalista ympäristöä irrottautuen hetkeksi sen selittämisestä ja arvottamisesta.

Virittäytyminen oli joissain piloteissa myös toiminnan kautta virittäytymistä, esimerkiksi kannateltua olemista normaalista poikkeavassa paikassa epätavallisen ajan. Keskittymisen annettiin vaeltaa muun muassa jalkapohjien tuntoaistimuksiin.

Alue on fyysinen ja maantieteellinen, mutta myös mentaalinen. Mentaalisella tarkoitamme esimerkiksi sitä, että työpajan esittely (ohjaajan sanoessa: "Työpaja liittyy kaupunkisuunnitteluun ja tämän alueen tulevaisuuteen") on eräänlaista virittäytymistä – jaetaan osallistujille tieto ja tavoite siitä, mitä ollaan tulossa tekemään. Osallistujalle hahmottuu tilaisuuden ja siinä tapahtuvan kanssakäymisen liittyvän jollain tavalla kaupunkisuunnitteluun, kaupungin

tulevaisuuteen ja kaupunkiin elinympäristönä. Mentaalisessa paikantumisessa työpaja asettuu kaupungin suunnitteluprosessien osaksi, jossa kaupunkilainen toimii tärkeänä mielipiteiden, näkemysten ja paikallisten kokemusten lähteenä.

Oman haasteensa ja erityisyytensä mentaaliseen virittäytymiseen tuo se, että kyseessä on taiteellisiin menetelmiin keskittyvä työpaja, joka mahdollistaa ehkä enemmän liikkumavaraa käytänteissään kuin tavanomaisemmat kaupungin järjestämät tapahtumat.

Maantieteellisessä virittäytymisessä osallistuja asettuu pikkuhiljaa suhteeseen käsiteltävään alueeseen ja alkaa mahdollisesti kirkastaa kokemuksessaan sitä, miten käsiteltävä alue sijoittuu kaupungin rakenteeseen ja omiin merkityksiin. Osallistujalle tulee voimistunut käsitys paikan materiaalisesta luonteesta ja sen moniulotteisuudesta, osista sekä välimatkoista. Tähän liittyy käsiteltävään alueeseen tutustuminen siinä liikkumalla ja oleilemalla, mutta myös alueen hahmottaminen suhteessa sitä ympäröiviin alueisiin. Maantieteellinen virittäytyminen voi pitää sisällään "objektiivisten" kaupungin rakenteiden lisäksi "subjektiivisiä" piirteitä, kuten käsiteltävän alueen sijoittumista suhteessa itselle merkityksellisiin paikkoihin kaupungissa.

Virittäytymisellä on siis mahdollista päästä käsiksi materiaaliin, jota voidaan työstää myöhemmissä, osallistujien kuulemisesta ja ilmaisua vaativissa osuuksissa. Taiteen menetelmiä hyödyntävien työpajojen virittäytymisessä huomion suuntaaminen voi olla muodollisia kuulemistilaisuuksia hienovaraisempaa, ehkä suurempaakin, ja myös kehollis-aistista. Sitä, miten paikkaa koetaan ei oteta vain annettuna, vaan siihen voidaan myös vaikuttaa.

Luonnollisesti myös pilotteihin liittynyt viestintä, alueiden historia ja osallistujien aiemmat kokemukset ja tieto alueesta virittivät siihen, millaisia huomioita, asenteita ja mielenliikkeitä tilaisuuksissa tuli esiin.

Siirtymän aikana tee uteliaita havaintoja ja omaperäisiä tulkintoja ympäristöstä. Tulevaisuus 94100.
Kuvaaja Miia Kettunen

4.4 KÄVELLEN

Useampi työpaja tai työpajan osa perustui erilaisiin yhdessä tehtyihin kävelyihin. Kävely itsessään on fyysinen tapa havainnoida ympäristöä. Kävelyn myötä ihminen saa kokemuksen välimatkoista, sijainneista, ympäristön yksittäisistä ja toistuvista tapahtumista, kokemuksen itsestään tilassa. Ohjattu kävely ryhmässä antaa kuitenkin kohotetun ja omasta arki-itsestä irrallisen kokemuksen ja siten sosiaalisen hyväksynnän olla hieman eri tavalla julkisessa tilassa. Ohjatulla kävelyllä ottaa aikaa itsensä tunnus-
telulle, ympäristön katselulle, pysähtymiselle, aistimiselle. Ryhmä antaa luvan ja sallimuksen pienille irtiotoille ja normaalista poikkeavalle toiminnalle kuten arkikulkemisesta poikkeaville asennoille, rytmeille, kulkureitteille ja tempolle.

Yhteiskävelyt, kuten muukin paikalla tapahtuva ohjattu toiminta, vie myös huomiota alueelle, jolla sillä hetkellä ollaan. Se avaa tarkastelun ikkunan.

Piloteissa kävelemistä käytettiin työpajan muotona, mutta myös työpajojen sisällä vaihdettiin paikkaa tai sijaintia kävellessä. Näiden siirtymien aikana saattoi tapahtua spontaania vapaata keskustelua, tai ne vain jäivät huomiotta. Jokainen siirtymä ja havainnoinnin alla olevalla alueella vietetty hetki kasvattavat kuitenkin kokemusta alueesta. Herkistetty mieli ja aistit avaavat ajatusyhteyksiä, ja usein automaattisilla asetuksilla toimiva arkinen mielenmaisema täydentyy erilaatuisilla kokemuksilla.

4.5 KUULEMISEN PISTE

Kemin keskustan kävelykadun Tulevaisuus 94100 -pilotin osana järjestimme yhteisen ohjatun keskusteluhetken, joka äänitettiin. Keskustelu käytiin kävelykadulla nojatuoleissa istuen ja käyttäen maailmaa eri näkökulmista tarkastelevaa kirjallisuutta inspiraationa. Oletuksena oli, että istuimet ja niiden ehdottama olemisen tapa vaikuttaisivat keskusteluun heittäytymiseen ja siihen suh-

tautumiseen. Valikoitujen kirjojen selailu toi ympäristön ja sen tulevaisuuden ajatteluun assosiaatioita ja analogioita. Verrokkia siitä, miten keskustelut olisivat muotoutuneet muunlaisessa ympäristössä emme saaneet, mutta itsessään olohuonemainen tila keskellä kaupunkia onnistui luomaan toisenlaisen olemisen tavan. Se sai osallistujat toivomaan enemmän yhdessä jaettavia julkisia tiloja olemiselle ja kohtaamiselle.

Entä metsä vaaralla? -kokeilussa rakensimme yhteisöllistä installaatiota, jonka perusideana oli ripustaa vaatteita pyykkinaruille. Tilanteen avulla loimme rennon mutta monin tavoin alustetun mahdollisuuden keskustelulle, asukkaiden omien tarinoiden kertomiselle ja tunteiden ja ajatusten käsittelylle liittyen kokeilun aiheeseen. Muutoksen alla olevalla alueella olemisen tuotti tarinoita nimenomaan oman elämän kokemuksista paikalla ja sen lähistöllä.

Kuulemisen piste -tavan menetelmistä kokeiluissa nähtiin aihiota muun muassa Kemin keskustan kävelykadun olohuone-osiossa sekä tavallaan myös Rovaniemen Entä metsä vaaral-

la? -kokeilun pyykkinaru-installaatiossa. Myös Mitä seuraavaksi Pajarinranta? -pilotissa tehdyn Oma Kemi -harjoitteen voi nähdä tämän tyyppisenä. Olohuone-harjoitteessa julkiseen tilaan tuotiin sohvia, joilla käytiin melko vapaamuotoista keskustelua kaupunkiin liittyen. Pyykkinaru-installaatiossa taas osallistujat jaikoivat näkemyksiään tiivistysrakentamiseen liittyen samalla kun asettelivat tuomiaan vaatteita hylätylle pyykkilinjalle. Näissä esimerkeissä kuulemisen kontekstia varioidaan luomalla jollain tavalla erityinen tilanne, jossa kaupunkisuunnitteluun liittyvää kuulemistä toteutetaan.

Kummassakin osiossa olennaista on, että ne toimivat esimerkkeinä siitä miten toiminnallisen sosiaalisen kanssakäymisen mahdollistavat epätavallisetkin rakenteet voisivat toimia kaupunkisuunnitteluun liittyvän kuulemisen alustoina. Näissä työpajojen osioissa olisi vielä kehiteltävää, koska niiden yhteys kaupunkisuunnitteluun voi olla vaikea nähdä. Niiden potentiaalista on kuitenkin mahdollista saada kiinni.

Kaava 884 -esityksen yhteydessä yleisö jätti kuopiolaiseen aitaan merkintöjä siitä, mitä he toivoivat huomioitavan alueen tulevaisuuden suunnittelussa. Kuvaaja Riikka Vuoremaa

4.6 MIELIPITEIDEN JA NÄKEMYSTEN ILMAISUT

Kokemuksen muotoilu tai näkemyksen ilmaiseminen tehtiin työpajoissa yleensä jotain taidelähtöistä keinoa käyttäen ja sitä selittävällä tai täydentävällä verbaalisella ilmaisulla. Taiteellisia keinoja olivat esimerkiksi kuulokuvan piirtäminen paperille, installaatioiden rakentaminen ja koreografinen asettuminen tilaan. Myös kirjallista ilmaisua käytettiin. Taiteen keinot toimivat ilmaisun osana, ajatusten ja näkemysten muodostajana. Ne toimivat inspiraationa ilmaisulle, mutta antoivat sille myös reunaehdot.

Hankkeen osallistamiskokeilujen aikana käytössä olivat seuraavat ilmaisun tavat:

- ≈ vapaamuotoinen, mutta ohjattu kirjoittaminen,
- ≈ rajattu ja yksinkertaistettu kirjoittaminen,
- ≈ piirtäminen,
- ≈ rakentelu ja askartelu,
- ≈ koreografinen asettuminen tilaan,
- ≈ valokuvan tekemiseen osallistuminen,
- ≈ installaation rakentaminen sekä
- ≈ ohjattu ja vapaa keskustelu.

Erilaiset tavat tuottivat erilaisia huomioita sekä laadultaan että näkökulmiltaan. Ne mahdollistivat osallistujille eri tapoja ilmaista sen mitä on nähnyt tai kokenut, mitä ajattelee tai pelkää, tai mistä esimerkiksi haaveilee.

Käytetyt keinot vaikuttivat siihen, minkälaisia näkemyksiä jaettiin, mutta tarkkaa analyysia siitä, miten ne vaikuttivat ilmaistuun sisältöön, emme tehneet. Jatkokehittelyä varten keinovalikoiman vaikutuksen tarkempi hahmottaminen on tärkeää. Olennaista on myös tarkastella ensimmäisiä kokeiluja analyttisemmin sitä, minkälaiseen tarkoitukseen näkemyksiä haetaan ja mitä tarkoitus vaatii ilmaisun muodolta. Tässä yhteistyön syventäminen kaupunkisuunnittelijoiden kanssa olisi hyödyllistä.

Merkintöjä kävelykadusta Tulevaisuus 94100 -pilotissa.
Kuvaaja Miia Kettunen

4.7 DOKUMENTAATIO JA TULKINTA

Osallistajat tuottivat itse piloteissa hyvin monimuotoista aineistoa. Jotkin ilmaisuista olivat luonteeltaan hetkellisiä ja katoavia, toiset pysyvämpiä ja helpommin tallennettavia. Esimerkiksi kirjoittaen tai piirtäen tehtyä ilmaisua voi melko yksiselitteisesti pitää osallistujan suorana viestinä. Sen sijaan keskustelutilanteesta tehty äänite alkaa muuntua luonteeltaan, kun se siirretään jaetun hetken kontekstista tyystin toisenlaiseen kuuntelutilanteeseen, saati litte-roitaessa. Entä mitä kaikkea jää tallentumatta pyykkiteeline-installatiosta tai karttaleikistä otettuihin valokuviin tai ohjaajan aistiharjoitteesta tekemiin muistiinpanoihin?

Taiteen vahvuuksia ovat leikillisuus, huokoisuus ja monitulkintaisuus, mikä parhaimmillaan rakentaa positiivisen ja rakentavan vuorovaikutuksen kierrettä. Kaupunkisuunnittelun ja siihen liittyvän tiedonkeruun kontekstissa monitulkintaisuus muodostaa kuitenkin myös haasteita.

Piloteissa eksplisiittisesti tuotettiin aineistoa ja osallistajat jakoivat näkemyksiään suunnittelijoiden ennalta määrittämästä alueesta tai ilmiöstä. Siitä huolimatta pilottien jälkeen heräsi kysymys niiden tulosten tulkinnasta ja sovellettavuudesta. Taiteilijat tekivät omalta osaltaan tiivistelmiä ja tulkintoja dokumentoidusta aineistosta. Esitellessämme kerättyä tietoa ja materiaalia kaupunkisuunnittelijoille kohtasimme taiteen menetelmin kerättyjen abstraktien

ja tulkinnanvaraisten ilmaisutapojen kirjallisen dokumentoinnin vaikeuden. Prosessin edetessä keskustelimme myös tämän 'litteroimisen' tärkeydestä ja tarpeellisuudesta, sekä sitä puolustaen että kyseenalaistaen.

Onko kaiken suunnittelussa käytettävän tiedon oltava kirjallisessa tai numeraalisessa, yksiselitteisesti tulkittavassa muodossa, vai voiko se olla loppuun saakka tulkinnanvaraista? Onko tulkinnanvarainen tieto eettisesti oikein, jos siihen perustetaan päätöksiä? Voiko tulkinnanvarainen tieto tuoda esiin jotain mikä ei taivu yksiselitteisiin sanoihin ja määreisiin?

Tulkinnat elävät aina edetessään tulkitsijoiden välillä: kokijalta tilaisuuden ohjaajalle, ohjaajalta kaupunkisuunnittelijalle, suunnittelijalta kaupungin päätöksentekokoelimiin, sieltä takaisin kaupunkisuunnittelijoille ja heidän kauttaan yhä lähemmäs suunnitelmaa toteuttavia tahoja. Tämän monipolvisen ketjun takia eri vaiheissa tehtäviin ratkaisuihin ja päätöksiin vaikuttavat käsitykset on voitava dokumentoida niin, että niihin on mahdollista palata myöhemmin. Huomioiden kirjaaminen paitsi muuttumattomaan, myöskin helposti käsiteltävään ja tallennetta-

vaan muotoon, onkin yksi iso haaste taiteen menetelmin koettujen ja tehtyjen havaintojen, kokemusten, ajatusten, ehdotusten ja herkkien häivähdysten tallentamisessa.

On ilmeistä, että taiteen menetelmin tuotettuja ilmaisuja on tulkittava ja dokumentoitava hyvin eri tavalla, kuin tiukemmin rajattujen kuulemistilaisuuksien ilmauksia. Käyttämämme menetelmät eivät voi tuottaa esimerkiksi edustavaa otosta asukkaiden näkemyksistä, mutta ne voivat tuoda esiin joitain kiinnostavia esiin asukkaiden ideoita ja näkökulmia, tai paikkaan liittyvää hiljaista tietoa. Juuritästäsyystä nesaattavat olla käyttökelpoisimmillaan muodollista kaavahanketta edeltävässä, tunnustelevassa ja yhteisöä sitouttavassa tiedonhankintavaiheessa.

Jatkoa ajatellen voisi olla mielekästä että työskentely taiteilijoiden ja virkahenkilöiden välillä olisi tiiviimpää sekä työpajojen suunnitteluvaiheessa että tuloksia tulkittaessa. Tällöin oppimisprosessin kautta taiteilijoille selkenisi, minkä muotoista ja laatuista materiaalia kaupunkisuunnittelun prosesseissa voidaan ja halutaan käyttää.

Äänet, jotka haluaisit poistaa tästä äänimaisemasta? Ääni, jota et kuullut, mutta jonka haluaisit kuulla? Mitä kuuluu Jorma Eton tie? Kuvaaja Santeri Happonen

4.8 TIEDON VÄLITTÄMINEN

Osallistamisessa on kokemusten keräämisen lisäksi kyse tiedon levittämisestä ja sen lisäämisestä. Laajan, syventyneen ja monipuolisen tiedon valossa osallisilla, esimerkiksi asukkailla, on paremmat mahdollisuudet muodostaa mielipiteitä ja yhdistää asiakokonaisuuksia keskenään, punnita ristiriitoihin liittyviä arvoja, argumentoida näkemyksiään ja ymmärtää muiden näkemyksiä ja tavoitteita. Tiedon välittämisen tapoja hankkeen piloteissa olivat suora kielellinen kertominen ja taiteelliset tiedon välittämisen tavat. Ensinmainittuun luokitui muun muassa jokaisen kokeilun alussa kerrotut syyt pilotin järjestämiseksi ja käsiteltävien aiheiden esittely.

Entä metsä vaaralla? -pilotin yhtenä osiona oli ääniteos, jonka osallistujat kokivat yksin tai pienissä ryhmissä. Äänite koostui tiivistämiskäsitteistä koskevasta artikkelitekstistä. Taiteen kontekstissa faktapohjainen tieto on eri tavoin vastaanotettavissa kuin tieteellistä tekstiä luettaessa. Se antaa paineettoman ja huokoisen ympäristön ja tukee monipuoliseen, monitasoiseen tulkintaan. Taide koetaan heijastellen sitä omaan elämään, jolloin sen ehdottamia asioita ei vastaanoteta yksioikoisina ja

yksiselitteisinä. Sen sijaan ne kohdataan monisyisesti ja mahdollisesti muihin asiayhteyksiin heijastellen.

Hankkeen kanssa samanaikaisesti osa taiteilijoista työskenteli kaavoituksen ja kaupunkiympäristön muutoksen teemojen parissa teosmuotoisesti. Sebastian López-Lehdon, Maarit Utriaisén ja Riikka Vuorenmaan Kortteli 526 -esitys Hangossa kesäkuussa ja Kaava 884 Kuopiossa syyskuussa 2023 antoivat mahdollisuuden tarkastella myös teosmuotoisen taiteen vaikutustapoja. Etenkin Kuopion teoksesta työryhmä sai paljon palautetta, jossa kerrottiin siihen osallistumisen rohkaisseen osallistumaan kohteena olleen alueen kaavaprosessiin sekä lisäntään ymmärrystä ja kiinnostusta kaupunkisuunnittelua kohtaan ylipäänsä.

Pilottien toteuttamisen rinnalla valmistelimme näyttelyä niissä tehtyjen ilmausten ja menetelmäkokeilujen tulosten esittelemiseksi. Näyttely toteutettiin digitaalisesti osana loppuseminaaria. Hanketaiteilijoiden työaika ei enää riittänyt muokkaamaan sitä esitettäväksi kaupunkien julkisiin tiloihin, vaikka tämä olisi ollut kaikkien osapuolten mielestä mielekästä ja perusteltua. Tällainen näyttely olisi osaltaan voinut lisätä kiinnostusta kaupunkisuunnittelun ilmiöitä ja kohdepaikkojen erityiskysymyksiä kohtaan.

Mia on kertonut perusteita akustiikasta, ja esittelee työpajan kaupungin äänimaiseman kuunteluun perustuvan työtavan. Kuvaaja Santeri Happonen

5 TAITEELLINEN TYÖ OSANA KAUPUNKISUUNNITTELUA

Hankkeessa taiteen menetelmien kehittäminen ja soveltaminen oli taiteilijoiden pääasiallisena vastuuna ja heidän harkintansa varassa. Keskustelu kaupungin yhteistyötahojen kanssa käytiin toki etukäteen ja menetelmien luonnoksia esiteltiin. Työskentely oli kuitenkin melko vapaata. Koska kyseessä oli esiselvityshanke, menetelmiä ei sovellettu vireillä oleviin kaa-voitushankkeisiin. Jos näin tulevaisuudessa tehtäisiin, heräisi ehkä kysymys siitä, miten menetelmien soveltuvuus tiedonkeruuseen tai välitykseen varmistettaisiin. Toisaalta voitaisiin kysyä, jos tällaista vaadetta ei olisi, mihin menetelmät silloin soveltuisivat.

Seuraavassa taiteen menetelmien sovellettavuutta kaupunkisuunnittelun prosesseissa on käsitelty etenkin taidetoimijoiden ja toisaalta suunnitteluprojektia vetävän tai suunnittelevan virkahenkilön näkökulmasta. Mahdollisia olisivat voineet olla myös kaupungin asukkaan tai rakennuttajan näkökulmat. Lyhyessä esiselvityshankkeessa näkökulman rajaaminen oli kuitenkin välttämätöntä.

5.1 TUTUSTUMINEN

Yleisesti voi sanoa, että eri toimijoiden välinen sujuva yhteistyö rakentuu harjoittelun ja oppimisen kautta – ja siinä puolestaan auttavat avoimuus, tavoitteiden asettaminen yhdessä, sekä monipuolinen ajatusten vaihto. Jos yhteistyö nyt jatkuisi samojen kumppanien kesken, tietäisimme jo toisistamme jotain, osaisimme odottaa toisiltamme jotain ja tulkita toisiamme.

Suosittellemme uusien kumppanuuksien rakentamista kokemalla ja tekemällä oppien. Kutsu toinen osapuoli todistamaan tai seuraamaan työtäsi, kutsu hänet tilanteeseen tai paikkaan, jossa teet työtäsi. Hankkeen alkuvaiheessa pääsimme kohtaamaan kaupunkisuunnittelijoita heidän valitsemissaan paikoissa, joissa he kertoivat työstään ja tavoitteistaan paikkaa koskien. Kokeiluvaiheessa ja viimeistään loppuseminaarissa kaupunkisuunnittelijat osallistuivat itse taidetoimintoihin. Emme siis puhuneet toistemme työstä vain teoreettisella, paikasta irrallisella tasolla.

Loppuseminaarissa taidealan ja kaupunkisuunnittelun ammattilaisille demottiin piloteissa käytettyjä menetelmiä. Kuvaaja Miia Kettunen

5.2 MILLOIN?

Vuoden aikana toteutimme osallistavia kokeiluja kaupunkisuunnittelun eri vaiheissa. Yksi tapahtui erittäin pitkään käsitellyn ja akuutin hankkeen ollessa menossa kaupunginhallituksen päätöksen alle kuukauden sisällä ja toinen koskien vasta muutaman vuoden päästä suunnittelijan pöydälle tulevaa aluetta. Kolmas ja neljäs kokeilun kohde olivat sellaisia, joissa kohdetta pohdittiin enemmän käsitteellisesti ja arvopohjalta, kaupunkiympäristöilmioina, kuin suunnittelun, päätöksenteon tai rakentamisen alla olevina projekteina. Nämä erilaiset kohteet itsessään osoittavat kuinka monipuolisista ja erilaisista asioista kaupunkisuunnittelu koostuu ja miten erilaisilla aikajäniteillä asioita käsitellään.

Keskustelimme hankkeemme aikana kaupunkisuunnittelijoiden kanssa osallistamisen ajankohdista. Moneen otteeseen ilmeni toive ja tarve osallistamisen aikaistamisesta, sen monimuotoistamisesta, sekä jatkuvan keskus-

Osallistujat tutustumassa urbaaniin kesantoon Kemlin Pajarinrannassa. Kuvaaja Miia Kettunen

teluyhteyden avaamisesta ja parantamisesta suunnittelijoiden ja asukkaiden välillä. Toiveena oli, että kuntalaisten ajatukset kantautuisivat kaupunkia suunnitteleville nykyistä paremmin. Tarve on kuulla myös pohdinnat kaupungissa käynnissä olevista muutosprosesseista sekä hiljaiset signaalit; haaveet, toiveet ja pelot, joita nyt ei kuulla. Suurimpana toiveena oli jatkuva dialogi, jonka myötä pystyisi myös tunnustelemaan kuntalaisten suhtautumista erilaisiin vaihtoehtoihin, lisäämään kuntalaisten aktiivisuutta osallistumisessa ja kuulemisessa, sekä levittämään tietoa hankkeista.

Toisaalta nykyisenkaltaisessa muodollisessa kaavaprosessissa taiteellisen tapahtuman tarkoituksena voisi olla myös olla vain ja ainoastaan fasilitoida muutokseen liittyvien mielipiteiden ilmaisua. Tällaiselle tapahtumalle ei olisi välttämätöntä, että se tapahtuisi alueella, jota siinä käsitellään. Siinä ei myöskään kulkemalla tai aistimalla kartoitettaisi jotain tiettyä paikkaa. Se voisi tapahtua esimerkiksi jollain näkyvällä, julkisella paikalla. Tällaisia tapahtumia voisi kutsua kuulemisen pisteiksi, ja niiden lähin vertailukohta kaupunkisuunnittelun tavanomaisissa osallistamisen menetelmissä olisi ehkä pienryhmä- tai haastattelumuotoinen tiedonkeruu.

Aikaisemman ja jatkuvamman keskusteluyhteyden tarpeen sekä lakisääteisen osallisten kuulemisvelvoitteen lisäksi keskusteluun kaupunkisuunnittelijoiden kanssa nousivat myös suunnittelusta seuraavien muutosten emotionaalinen käsittely. Voisiko kaupunki osallistua asukkaidenkokemuksienläpikäymiseen esimerkiksi merkittävien rakennusten purkuoperaatioissa, totuttujen kulkureittien muutoksissa tai maisemamuutoksissa? Voitaisiko järjestää yhteisiä kokoontumisia hyvästien jättämisen merkeissä, tai uuden tervetuloitotustilaisuuksia? Muutoksen äärellä yhdessä seisominen lisää yhteisen ja jaetun kokemusta ja antaa tunteen siitä, että yksittäisenkin kaupunkilaisen tunteella on väliä. Kysymys kaupunkin jatkuvaan muutokseen kohdistuvista emootioista liittyy kysymykseen siitä, minkälaiseen vaiheeseen tai tarpeeseen taiteen menetelmiä kaupunkisuunnittelussa on mielekästä käyttää. Varhainen

Mitä seuraavaksi Jorma Eton tie? -pilottiin osallistuneille lapsille voitiin kertoa, että kaupunkisuunnittelijat ovat kiinnostuneita heidän näkemyksistään. Kuvaaja Santeri Happonen

vaihe alueen kaavoitusprosessissa ainakin vaikuttaa mahdolliselta, toisaalta miksei taide toimisi myös jo päätettyyn muutokseen sitoutumisen riittinäkin.

Yksi suuri ratkaisematon kysymys liittyy ajankäyttöön. Vaikutelmaksemme jäi, että kaupunkiorganisaatioiden työn rytmi on kiiwas, siinä on tietyllä tahdilla toistuvia rutiineita ja loputtomasti muodollisia vaatimuksia. Työ taidealalla on hyvin toisenlaista. Kiireen ja paineen tuntua on toki myös, mutta samalla myös hyvin vahvasti jaettu ymmärrys, että vain käyttämällä aikaa, pohdiskelemalla, kokeilemalla ja kokeilemalla uudestaan voi saavuttaa korkeaa laatua.

5.3 KENELLE?

Taiteellisen osallistamisen menetelmät sopivat itsessään kaikille ja niitä pystyy varioimaan ja valikoimaan osallistuvan ihmisryhmän mukaan,

esimerkiksi erilaiset erityistarpeet huomioiden. Menetelmät auttavat nostamaan esille myös näkemyksiä ihmisiltä, joille muodollinen ja tekninen osallistuminen eivät ole luontaisia. Muodollinen osallistuminen voi olla vaikeasti lähestyttävää tai vaikeasti ymmärrettäviä. Taiteen, leikin ja yhteisöllisen toiminnan varjolla voi olla mahdollista kutsua osallistumaan henkilöitä, jotka eivät ole kiinnostuneita suoraan paikallisesta tai poliittisesta vaikuttamisesta.

Työpajat olivat pääasiassa niin sanottuja kirjoitettavia menetelmiä, joissa alueen uudenlainen kokeminen oli merkittävässä roolissa. Työpajoihin kuitenkin osallistui – ehkä vanhasta tottumuksesta – tietysti myös ihmisiä, joilla oli jo valmiiksi näkemyksiä ja halua ilmaista jotain alueeseen ja kaupunkiin liittyvää. Myös heille työpajoilla oli annettavaa, mutta perusrakente soveltunee parhaiten nimenomaan ihmisille, joilla ei ole erityisen voimakkaita, artikuloitua näkemyksiä etukäteen – strukturoitu alueen tarkastelu voi auttaa niitä syntymään. Taiteelli-

set menetelmät voikin nähdä mahdollisuutena nimenomaan hiljaisempien ja vielä ääneen lausumattomien näkemysten kuulemiseen.

Eri tavoin ilmaisua mahdollistavat menetelmät tekevät erilaisten osallistujien kokemusten jakamisesta tasa-arvoisempaa. Hiljaisemmilla äänen kuuluminen ei olisikaan kiinni omasta aktiivisuudesta ja rohkeudesta tyypillisessä keskustelutilanteessa. Hankkeeseen osallistuneilla kaupungeilla on toive kuulla kärkkäiden, äänekkäiden ja vastustavien mielipiteiden lisäksi myös toisenlaisia mielipiteitä.

Taiteen menetelmillä on mahdollisuus kuulla ajatuksia myös ihmisiltä, jotka turhan helposti kokevat, ettei käsiteltävällä asialla ole niin paljon merkitystä tai ettei asia heitä koske. Uskomme, että taiteen menetelmin on mahdollista osallistaa erityisryhmiä, lapsia ja nuoria, yhteiskunnallisen keskustelun ulkopuolelle jätettyjä ja vaikkapa niin sanottuja satunnaisia

ohikulkijoita. Kaikkien edellämainittujen kanssa työskentelyä ei tässä hankkeessa ehditty kokelemaan.

Kirjallinen, muodollinen osallistuminen kyselykaavakkeisiin vastaamalla sulkee myös pois pohtivaa ja epävarmaa ajatusten ilmaisua ja pyörittelyä. Laatumiemme menetelmien myötä myös vastaukset "En tiedä" tai kysymykset, kuten "Voisiko se olla näin?", sekä lennokkaamiltakin tuntuvat ideat saavat ilmaisualustan.

5.4 VIESTINNÄSTÄ

Osallistujien tavoittamisen ja sitouttamisen problematiikasta keskusteltiin kumppanitahojen kesken pitkin hanketta: tuntuu että jaamme samoja haasteita, olisimme voineet oppia jostain toisiltamme tai yhdessä. Viestinnällinen yhteistoiminta jäi kuitenkin hankkeen tavoitteisiin nähden hieman keskeneräiseksi. Kaikki

Millä keinoin miellyttäviä ääniä voisi säilyttää tai epämiellyttäviä vähentää? Mitä kuuluu Jorma Eton tie? -pilotti. Kuvaaja Santeri Happonen

osapuolet kyllä tekivät pilotteihin ja seminaareihin liittyvää viestintää ja tukivat näin yhteistä tavoitetta kullekin sujuvimmin keinoin. Hyvin lyhyessä hankkeessa yhteisen viestintäsuunnitelman tekeminen, viestinnän väylien ja strategioiden suunnittelu ja viestinnän muotoilu sen sijaan jäivät tekemättä yhdessä - kenties tässä olisi kehityskohde mahdollisiin tuleviin hankeyhteistöihin. Yhdelläkään hankekumppaneista ei ollut nykyisen, erittäin monikanavaisen viestintäympäristön haasteisiin riittävää resursia hankkeen käytettäväksi.

Yhteyshenkilöt kaupungeissa toimivat välittäjinä taideammattilaisten ja oman suuren organisaationsa välillä. Näin näkymä heidän työtodellisuuteensa aukeni taiteilijoille vain osittain. Olisi ollut haastavaa ja jännittävää kohdata poliittisia päättäjiä ja selvittää, kuinka olisimme onnistuneet välittämään löytämiämme näkökulmia poliittisen päätöksenteon tilanteissa.

Hankkeen aikana tulimme huomanneeksi myös taide-sanan konnotaation ja vaikutuksen sekä osallistumista lisäävänä että sitä heikentävänä asiana. Haasteeksi jää vielä osallistujien määrän kasvattaminen sekä kaupunkisuunnittelun että osallistavan taiteen ollessa valitettavan monelle ihmiselle vaikeasti lähestyttävien aiheiden ma-
neessa.

5.5 KESYT JA VILLIT TAITEEN MENETELMÄT

Taiteen menetelmillä vaikuttaa olevan erilaisia mahdollisuuksia. "Kesyinä" ne saattaisivat toimia mahdollisuuksina monipuolistaa ja rikastaa jo olemassa olevia tiedon keräämisen muotoja. "Villeinä" taas taiteen menetelmät voivat toimia myös ylipäänsä kiinnostuksen herättäjänä omaa asuinympäristöä kohtaan. Tällaisten menetelmien kautta ei ehkä saada tarkkaan rajattuja näkemyksiä tiettyihin kysymyksiin. Hankkeessa menetelmät olivat jotain näiden kahden väliltä. Pääasiassa pilottien erilaiset osuudet olivat kuitenkin melko kesyjä.

Kysymys menetelmien luonteesta ja halutuista tarkoituksiperistä on laaja. Jos taiteen menetelmillä vaikutetaan siihen, että asukas tunnistaa ympäristöään paremmin ja ehkä tuntee tätä kautta sitä enemmän omakseen, ei olla enää ainoastaan kaavoitukseen liittyvien tarpeiden äärellä. Kysymys on olennainen rahoituksen kannalta - yleensä se maksaa, jonka ongelmaa ratkotaan, mutta sijoittuuko tällainen tavoite mihinkään selkeään paikkaan kaupunkiorganisaatiossa? Tästä keskusteltiin muun muassa hankkeen loppuseminaarissa. Jos taiteen menetelmillä vaikutetaan asukkaiden asuinympäristöönsä liittyvään tunnistamiseen ja emotionaaliseen yhteyteen sitä kohtaan, siis kotiseuturakkauteen, sen rahoituksesta voi olla kiinnostunut kaavoituksen sijaan vaikkapa demokraatiakasvatukseen liittyvä hallinnollinen osa-alue.

Entä metsä vaaralla? -pilotin installaatio jätettiin paikoilleen kuukauden ajaksi työpajan jälkeen. Kuvaaja Miia Kettunen

6 LOPUKSI

Hankkeen myötä olemme aloittaneet itsellemme jotain aivan uutta. Työskentely kaupunkiorganisaation sisälle kurkistaen ja kaupungin työntekijöiden työrytmiin mukautuen sekä aivan uuden asiantuntijaelimen, sanaston, byrokratian ja prosessin kanssa työskentely on haastanut vapaan kentän taiteilijat sekä pienen taideorganisaation aivan uudenlaisen työskentelyn, ajattelun ja hahmottamisen äärelle.

Kyseessä oli esiselvityshanke. Tarkoituksenamme oli selvittää, olisiko taiteen menetelmin mahdollista kerätä jotain sellaista tietoa, jota kaupunkien oma osallistaminen ei tuota, voisiko taiteen menetelmin tavoittaa monimuotoisempia osallistujaryhmiä ja kuinka tällaisia menetelmiä kannattaisi kehittää eri alojen parasta osaamista hyödyntäen.

Rehellisyyden nimissä on todettava, että työskentelyn aikana työryhmässämme oli myös kipuilua siitä mitä olimme tekemässä. Täysin uuden ajattelutavan ja siihen pohjautuvien menetelmien luominen ei synny kivuttomasti. Kaupunkisuunnittelu itsessään on valtavan laaja, monikerroksinen ja monisyinen toimiala, joka koskettaa paitsi asukkaita ja maanomistajia, myös kaupunkien elinkeinoelämää ja kaiken mahdollistavaa infrastruktuuria, paikallista ja globaalia ekosysteemiä.

Kaupunkihallinnolle osallistaminen itsessään on hyvin väljästi määritelty lakisääteinen toiminto, jolle harvoin on määrätty selkeitä resursseja. Se ei ole mikään oma toimialansa. Tässä ympäristössä taiteen ja taiteen menetelmien määrittäminen, näiden menetelmien keinoin saatujen tuloksien avautuminen ja tulkinta, sekä niiden kiinnittäminen ja käsittely kaupunkiorganisaation raporteissa, mietelmissä tai päätöksenteossa vaatii vielä lisää kehittämistyötä.

Hankkeen aikana kävi kuitenkin eittämättä ilmi, että tässä yhteistyössä on mahdollisuuden siemen, molemmin puolin. Taiteen osalta mahdollisuuksia ovat sen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden lisääminen ja näkyväksi tekeminen, sekä uudenlainen taiteen määritelmän lähestyminen, taiteen monipuolinen käyttäminen ja uusien kohderyhmien löytäminen. Kaupunkisuunnittelun osalta mahdollisuuksia ovat siihen liittyvän keskustelun lisääminen, osallistujaprofilin laajentaminen, uudenlaisen tiedon ja kokemusten kerääminen, havaintojen ja tiedon muodon monipuolistaminen sekä osallisuuden kynnyksen madaltaminen.

Mielestämme hanke onnistui yhdessä ydintavoitteessaan, ymmärryksen luomisessa eri alojen ja ammattiryhmien välille. Kaikki osapuolet vaikuttivat olevan aidosti kiinnostuneita tästä, sen sijaan että olisivat odottaneet vaikkapa suoraviivaisia ja yksiselitteisiä tuloksia. Hankkeen pohjalta siinä mukana olleiden henkilöiden ja organisaatioiden tai yksiköiden on mahdollista kurottaa kohti vastaavia alojen välisiä yhteistöitä myös uusien kumppanitahojen kanssa.

KIITOKSET

Kiitämme kaikkia hankkeen yhteydessä kohtaamiamme ihmisiä; keskustelut, kokeilut ja yhteiset kokemukset niin asukkaiden kuin eri alojen asiantuntijoidenkin kanssa ovat mahdollistaneet ideoiden konkretisoitumisen ja ajatustemme kehittymisen.

Suuret kiitokset kumppaneillemme Rovaniemen ja Kemin kaupunkiorganisaatioissa avoimesta, tutkivasta ja inspiroivasta yhteistyöstä. Olemme tunteneet, että työtämme arvostetaan ja siitä ollaan kiinnostuneita. Lisäksi kiitämme Kemijärven ja Tornion kaupunkisuunnittelijoita, jotka osallistuivat keskusteluihin tuoden niihin omia kiinnostavia näkökulmiaan.

Kiitämme rahoittajiamme Lapin liittoa, Rovaniemen kaupunkia (kaavoitus ja osallisuuden koordinaatio), Kemin kaupunkia (elinvoimatoimiala ja keskusvirasto) sekä Piste Kollektiivia luottamuksesta uutta kehittäväälle hankkeellemme.

Ohjausryhmä esitti hyödyllisiä kysymyksiä, toi esiin uusia yhteyksiä ja vahvisti kannustavaa ilma-
piiriä. Kiitos!

Loppujulkaisuun tekstejä ovat kirjoittaneet Sebastian López-Lehto, Maarit Utriainen, Riikka Vuorenmaa, Miia Kettunen ja Laura Rekilä. Loppujulkaisun toimittivat Laura Rekilä ja Riikka Vuorenmaa ja taittoi Pia Kallinen. Valokuvat ovat Miia Kettusen, Santeri Haposen ja Riikka Vuorenmaan ot-
tamia.

**PISTE
KOLLEKTIIVI**

LAPIN LIITTO

HANKEINFO

TAVOITTEET

Lapin liiton AKKE-rahoituksella toteutetussa hankkeessa tavoitteena oli kehittää taiteen menetelmin keinoja osallisuuden monipuolistamiseen arktisten, pienehköjen kaupunkien kaupunkisuunnittelussa.

HANKKEEN TOTEUTTAJAT JA TOTEUTUSAIKA

Hanketta hallinnoi rovaniemeläinen taidealalla toimiva yleishyödyllinen yhdistys Piste Kollektiivi. Hankkeen kumppaneita olivat Rovaniemen ja Kemin kaupungit. Yhteistyöhön osallistuivat pienimuotoisesti myös Kemijärven ja Tornion kaupungit.

Hanke toteutettiin 1.2.-30.11.2023.

TOTEUTUS JA TULOKSET

Hankekumppanit yhteiskehittivät, kokeilivat ja arvioivat taiteen menetelmiä kaupunkisuunnittelun, etenkin kaavoituksen osallisuuden monimuotoistamiseksi.

Neljä keskenään erilaista kokeilua toteutettiin kaupunkien valitsemissa kohteissa. Jokaisesta kokeiluista tehtiin muutamia toistokertoja ja niiden tuloksia arvioitiin yhdessä. Kokeiluihin osallistui yhteensä 56 henkilöä. Kokeilut olivat

Tulevaisuus 94100 | Kemin kävelykadulla 3.-4.5. Teemana kaupunkiympäristön moniaistinen kokeminen ja kaupunkitilan viihtyisyyttä luovat tekijät.

Mitä kuuluu Jorma Eton tie? | Rovaniemellä 6.9., 9.9. ja 6.10., Teemana kivisen ja vihreän kaupunkimaiseman suhde sekä kaupungin äänimaisema.

Entä metsä vaaralla? | Rovaniemen Korkalovaarassa 23.-24.9. Teemana tiivistysrakentamisen paineessa olevat viheralueet.

Mitä seuraavaksi Pajarinranta? | Kemissä 26.-27.9. Teemana alueen koettu merkitys Kemin kaupunkikokonaisuudessa sekä näkemyksiä alueen tulevaisuudesta.

Hankkeen kahdessa seminaarissa (alitusseminaari huhtikuussa Kemissä ja loppuseminaari marraskuussa Rovaniemellä) kartoitettiin taiteen menetelmien käytettävyyttä ja jatkokehittelyn suuntaamista kaupunkisuunnittelun osallistamisen kontekstissa. Seminaarit oli suunnattu pohjois-suomalaisille taiteen, kaupunkisuunnittelun ja osallisuuden ammattilaisille.

Yhteiskehittämisen, haastatteluiden, seminaarien ja aamukahvien tuloksena hankkeen aikana muodostui aiheesta kiinnostuneiden lappilaisten toimijoiden verkosto, jonka piirissä keskustelua voidaan jatkaa.

Hanketaiteilijat esittelivät hanketta useissa aihetta sivuavissa tapahtumissa eri puolilla Suomea ja myös Ruotsissa.

Hankekumppanit ovat kokeneet esiselvityksen onnistuneeksi. Se tarjoaa runsaasti hyvin pohjustettuja aihioita jatkokehittelylle ja -yhteistyölle.

HENKILÖSTÖ JA KUMPPANIEN YHTEYSHENKILÖT

Hanketta koordinoivat Piste Kollektiivin hanketaiteilijat Riikka Vuorenmaa ja Miia Kettunen sekä suunnittelija Laura Rekilä. Taideohjaajina toimivat Maarit Utriainen ja Sebastian López-Lehto. Taloushallinnosta vastasi Pisteen talousvastaava Pia Kallinen.

Heidän lisäksi pienimuotoisia tuntitöitä hankkeelle teki 3 muuta Pisteen työntekijää. Työtä myös ostettiin ostopalveluna viideltä pien- tai kevytyrittäjältä.

Rovaniemen kaupungin yhteyshenkilöinä toimivat vs. hallintopäällikkö, erityissuunnittelija Katja Mäntylä, kaupunginarkkitehti Sipi Hintsanen, kaupungingeodeetti Pertti Onkalo sekä arkkitehti Katriina Rosengren.

Kemin kaupungin yhteyshenkilöinä toimivat kaavoitusarkkitehti Saija Alakare, kaavasunnittelija Miisa Saukkonen, elinkeinopäällikkö Hanna Alila ja museonjohtaja Tanja Kavasvuo.

OHJAUSRYHMÄ

Hankkeen ohjausryhmään kuuluivat

yliopistonlehtori, dosentti Katriina Siivonen (pj)

ympäristöjohtaja Mika Grönvall / Kemin kaupunki (vpj)

elinkeinopäällikkö Hanna Alila / Kemin kaupunki

kaupunginarkkitehti Sipi Hintsanen / Rovaniemen kaupunki

vs. hallintopäällikkö, erityissuunnittelija Katja Mäntylä / Rovaniemen kaupunki

hankekoordinaattori Sanna Ritvanen / ANTI-festivaali

YHTEYSTIEDOT

Piste Kollektiivi (Monitaideyhdistys Piste ry)
Sipolantie 11, 96100 Rovaniemi

Y-tunnus 2141971-6

info@pistekollektiivi.fi

 @PisteKollektiivi

www.pistekollektiivi.fi

 PisteKollektiivi